

Araştırma Makalesi • Research Article

XVI. Yüzyılda Gördük Kazasında Tarım

Agriculture in Gördük District in the 16th Century

Kadir Adamaz*

Öz: Eskiçağlardan beri insanoğlu tarafından yerleşime sahne olan Gördük ve çevresinde, bu durum Osmanlı Devleti döneminde de devam etmiş ve bölge ekonomisinin temelini tarım oluşturmuştur. Tahrir defterleri esaslı çalışmada, XVI. yüzyılda bölgedeki tarımsal faaliyetler, hububat, bakliyat, sanayi bitkileri, meyve ve sebze başlıkları altında ele alınmıştır. Bölgede tarımsal faaliyetler içinde hububat üretimine ağırlık verildiği görülmektedir. Onu, sanayi bitkileri, meyve-sebze ve bakliyat üretimi takip etmiştir. Buğday, darı, nohut gibi bazı zirai ürünlerin üretiminde artış tespit edilirken, börülce, zerdalü, palamut gibi bazı ürünlerde ise üretim azalması olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmada XVI. yüzyılda Gördük kazasında ziraatı yapılan tüm ürünler sırasıyla ele alınmış, yüzyılın ilk ve ikinci yarısındaki durumları karşılaştırılarak mevcut gelişme ve değişimler çeşitli değerlendirmelerle birlikte ortaya konulmuştur. Böylece Gördük kazası bölgesinin tarımsal üretim profili çıkarılmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler tablolar halinde de ekler kısmında verilmiştir. Üretimi yapılan ürünlerin müt, kile ve vergi, miktarları ayrıntılı olarak verilmiş, tarımsal üretimi olumlu ya da olumsuz olarak etkileyen faktörlere de değinilmiştir. Çalışma arşiv belgelerine dayandığı için etik kurul izni gerektirmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomi, Ziraat, Osmanlı, Saruhan, Gördük.

Abstract: Gördük and its surroundings, which have been inhabited by human beings since ancient times, continued during the Ottoman Empire and agriculture formed the basis of the regional economy. In the study based on Register books, In the 16th century, agricultural activities in the region were discussed under the headings of cereals, legumes, industrial plants, fruits and vegetables. It is seen that the emphasis is on grain production among agricultural activities in the region. It was followed by industrial plants, fruit-vegetable and legume production. While an increase has been detected in the production of some agricultural products such as wheat, millet and chickpeas, it is understood that there is a decrease in the production of some products such as cowpeas, apricot and acorns. In the study, All the products cultivated in Gördük district in the 16th century are discussed respectively, and their situations in the first and second half of the century are compared and current developments and changes are presented with various evaluations. Thus, the agricultural production profile of the Gördük District region was tried to be determined. The data obtained are given in tables in the appendices. Mud, bushel and tax amounts of the produced products are given in detail, and factors that affect agricultural production positively or negatively are also mentioned. Since the study is based on archive documents, it does not require ethics committee permission.

Keywords: Economy, Agriculture, Ottoman, Saruhan, Gördük.

* Doç. Dr. Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, ORCID: 0000-0003-4976-0003, adamazkadir@hotmail.com

Cite as/ Atıf: Adamaz, K. (2024). XVI. Yüzyılda Gördük kazasında tarım. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(3), 880-922. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.1479851>

Received/Geliş: 07 May/Mayıs 2024

Accepted/Kabul: 30 Sep/Eylül 2024

Published/Yayın: 30 Dec/Aralık 2024

Giriş

Eskiçağlardan itibaren çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Batı Anadolu’da yer alan Gördük ve çevresi (Akurgal, 2000), Saruhanoğulları Beyliği ile Türk Yurdu haline gelmiş (Uzunçarşılı, 1988: 74) ardından da tahrir defterlerinde de görüleceği üzere Osmanlı Devleti’nin taşrasında kaza statüsü kazanmıştır (BOA. TD. 165 - TK. TD. 115). Kazanın adı, çeşitli araştırmalarda bazen Gördek şeklinde ifade edilmekle birlikte, tarafımızca Gördük olarak ele alınmaktadır. Nitekim tahrir defterinde de bu durumu açıkça görebilmekteyiz (TK. TD. 115:162 a).

Günümüzde Gördük adıyla bir yerleşim birimi yoktur. Bununla birlikte, XVI. yüzyılda Gördük kazası sınırları içindeki “İlyaslar” ve “Bakır” gibi bazı köyler bugün Kırkağaç ilçesinde, “Sarular” ile “Kara” gibi bir kısım köyler de Akhisar’da varlığını devam ettirmektedir. Buna göre genel olarak Gördük kazası arazilerinin, günümüzde Manisa ilinin Kırkağaç ve Akhisar ilçeleri sınırlarına dağıldığını ifade edebiliriz. Gördük’ün Akhisar’ın kuzeyi ve Kırkağaç’ın güneydoğusunda, Kaza ile aynı adı taşıyan Gördük Çayı yakınında bir kalesi bulunduğu da belirtilmektedir (Uluçay & Gökçen, 1939: 42). Kırkağaç XVI. yüzyılda Hüdavendigâr Sancağına tabi köy durumundadır (Günay, 2001: 39). XVI. yüzyılda Gördük kazasının yer aldığı alan, kabaca Saruhan Sancağının kuzey-batı bölgesini oluşturmakta, bu Sancağın, Kayacık, Akhisar, Menemen kazaları, kuzeyde Hüdavendigâr Sancağı ile de komşu bulunmaktadır.

Çalışmanın tahrir defterlerinden (TD) oluşan başlıca iki adet ana kaynağı bulunmaktadır. Bunlardan biri Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde (BOA) 165 numara ile kayıtlı olup 1531 tarihini taşır. Diğeri ise Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivinde (TK. KKA) 115 numara ile yer almaktadır. Bu defter de 1575 yılına aittir.

Çalışmanın ortaya çıkmasında XVI. yüzyılda Gördük kazası bölgesinin tarımsal özelliklerini içeren kapsamlı bir araştırmanın bulunmaması etkili olmuştur. Çalışmada Gördük kazası, başka bir ifadeyle Saruhan Sancağının kuzey-batı bölgesinin XVI. yüzyıldaki tarımsal potansiyelinin ortaya konulması, ürün çeşitliliği, öşür toplamları, bölge tarımının Osmanlı Devleti’nin zirai faaliyetleri içindeki yeri, yüzyılın ilk ve ikinci yarısındaki durumları belirtilerek karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bölgede tarımsal üretime dair elde edilen veriler tablolarla da ortaya konmuştur. Çalışmayla bölge tarihindeki tarımsal üretimin ve daha geniş anlamda Osmanlı Devleti’nin tarımsal faaliyetlerinin aydınlatılmasına katkı sunulması amaçlanmıştır. Çalışma arşiv belgelerine dayandığı için etik kurul izni gerektirmemektedir.

Saruhan Sancağının Kanunnamesi kayıp olduğundan, üretim ile ilgili yapılan hesaplamalarda, aynı coğrafyada komşu bulunmalarından dolayı, Saruhan Sancağı ile arazi ve iklim yapısı bakımından benzerlik gösteren Aydın Kanunnamesinin kullanıldığı görülmektedir. Çalışmamızda da bu kanunname esas alınmıştır. Aydın Kanunnamesinde öşür oranları da şu şekildedir: Nohut, mercimek, bakla, susam burçak, börülce, pamuk, soğan-sarımsak için 1/10, buğday, darı, arpa, yulaf için öşür miktarı 1/8’dir (Emecen, 1989: 240). Osmanlı Devleti’nde öşür, hububat gibi dayanıklı ürünlerinden aynı olarak tahsil edilmiştir (Kazıcı, 2003:156, 157). Öşür miktarı genel olarak 1/10 olarak ifade edilmekle (Grohman, 1988: 482) birlikte, bölgelere göre oranlarda değişiklikler bulunur (İnalcık, 1987: XXXIII-XXXIV). Ağırlık birimi olan müd (Kallek, 2020) ve kilede (Kallek, 2022) de benzer durum söz konusu olup toplam hacim veya ağırlık miktarları bölgelere göre değişiklik göstermiştir (Pakalın, 1993: 597).

1531 tarihli tahrir defterinde Gördük kazasında Akhisar müd’ü kullanıldığı kayıtlarda açıkça belirtilmektedir (BOA. TD. 165: 519-521). 1575 tarihli tahrir defterinde ise hangi bölgeye ait müd ve kile kullanıldığı açıklanmamakla birlikte, bir önceki tahrirde Akhisar ölçeğinin tercih edilmesinden hareketle, yüzyılın ikinci yarısında da aynı ölçeğin kullanılmaya devam edildiğini düşünebiliriz. Ayrıca öşür ve kıymet rakamlarına kıyasen bakıldığında da bölge için 1575’te Akhisar müd ve kilesinin tercih edildiğini söylemek mümkündür. Nitekim Akhisar ve Gördük kazaları XVI. yüzyılda birbirine sınırdış, komşu kazalardır.

Akhisar müd ve kilesinin kaç kilograma karşılık geldiği tam olarak belli değildir. Bununla birlikte defter kayıtlarında Saruhan Sancağındaki diğer bazı kazalarda müd ve kile ağırlık miktarları belli olan İstanbul ölçeğinin kullanıldığı açıkça belirtilmiştir. Mesela Gördüs kazasında İstanbul ölçeği kullanılmıştır (BOA. TD. 165: 207). Ayrıca Manisa ölçeği de Sancak dâhilinde kullanılmaktadır (BOA. TD. 165: 24). 1 Manisa kilesi ağırlık bakımından, İstanbul kilesinin 3 katıdır (Emecen, 1989: 242). Dolayısıyla Akhisar ölçeğinin, İstanbul ve Manisa ölçekleriyle kıyaslanarak kilogram cinsinden hesaplamalar yapmak ihtimal dahilindedir. Ancak bu şekilde yapacağımız çıkarımlarında sorun olabileceği düşünülmüştür. Nitekim 1531 yılında Saruhan Sancağında buğdayın 1 Akhisar müd'ünün kıymeti 200 akçe iken (BOA. TD. 165: 519), İstanbul müd'ünün kıymeti 160 akçe (BOA. TD. 165: 207), Manisa müd'ünün kıymeti ise 400 akçedir (BOA. TD. 165: 24). Buna göre kıymet (Akçe) bazında bakıldığında Akhisar müdü, Manisa müd'ünün yarısı değerindeyken, İstanbul müd'ünden sadece %25 oranında (Çeyrek) daha değerlidir. Ayrıca Manisa müd'ünün, İstanbul müd'ünün üç katı olduğu (Kilogram cinsinden) ifade edilmişken, defter kayıtlarına göre kıymet (Akçe) bazında 2,5 kat olarak tespit edilmiştir. Akhisar müd'ü de kıymet (Akçe) bazında Manisa müd'ünün yarısı olduğuna göre, İstanbul müd'ünün de 1,5 katı kıymetinde olması mantıklı görünmektedir. Hâlbuki sadece %25 oranında daha değerlidir. Buna göre kıymet üzerinden yapılacak kilogram hesaplamalarında sorun olacağı anlaşılmaktadır. Bu yüzden çalışmada kilogram cinsinden hesaplamalara girilmemiş, öşür ve kıymet miktarları ise teferruatlı şekilde ele alınmıştır.

Kaza genelinde ziraatı olan ürünlerin tohum olarak ayrılan kısımları (Emecen, 1993: 266), öşür tahsil edilirken timarlı sipahi ve hayvanının yiyeceği için köylüden "Salariye" adında alınan vergi (Emecen, 1989: 240) ve muhtemeldir ki kayıp kaçaklar ile muhassılların yanlış kayıtları (Kızıltan, 2008: 64) ile defterlere tam olarak yansımayan miktarlar bu öşür rakamları dışında olup çalışmada verilen rakamlara dâhil değildir. Bu yüzden toplam hâsıl rakamları haricinde, bunların da üretim içinde olduğunu unutmamak gerekir. Ayrıca Osmanlı Devleti ticarete konu olmayan ürünlerden vergi almamıştır (Emecen, 1989: 262). Dolayısıyla defterlerde görülen üretime dair kayıtlar, ticarete konu olan malları kapsamaktadır.

Tahrir defterleri kayıtlarında az da olsa bazen hâsılatı yapılan ürünlerin birleştirilerek kıymetlerinin deftere ortak olarak yazıldığı da görülür (BOA. TD. 165: 522 -TK. KKA. TD. 115: 162 a). Bu uygulamada ikinci veya üçüncü sırada yazılan ürünün hâsıl miktarının çok düşük olmasından dolayı böyle bir yola gidildiğini ifade edebiliriz. Nitekim genel olarak bu ürünler müstakil olarak yazılmasına rağmen, bazen bu yola tevessül edilmesinin sebebi, üstte zikrettiğimiz gerekçeden kaynaklanmış olmalıdır. Ancak çalışmada, bunların sayısının az olması, genel sonuç üzerinde çok cüzi yer tutması ve miktarlarının da ayrıştırılmasının zorluğu nedeniyle öşür toplamı, defterde ilk yazılan ürün içinde değerlendirilmiştir.

Tahrir defterlerine yazılan rakamlarda bazen yanlışlık veya farklılık olduğu da belirlenmektedir. Mesela Rıdvan köyü hâsılında müd ve kile kıymet toplamı 340 olması gerekirken, kıymet değeri deftere 300 akçe olarak yazılmıştır (TD. 165: 521). Aslında burada müd değerinin 2,5 olarak yazılmakla birlikte küsuratın tam buçuk olmayıp bundan biraz eksik olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Bir başka örnek de İne Beyi nam-ı diğer Bayramlı köyünde, darı hâsılında 2 kile karşılığı 12 akçe kıymet yazılmıştır. Hâlbuki 1 kile darının kıymeti 1575'te 7 akçe olup gerçek rakamın 14 akçe olması gerekmektedir. Burada ya yanlış yazım söz konusudur ya da deftere kaydedilen toplam, tam olarak 2 kile değil de bundan bir miktar aşağıdadır. (TD. 115: 167 b).

Birçok yerde olduğu gibi Osmanlı ülkesi de XVI. yüzyılın ikinci yarısında enflasyonun etkisi altında kalmış, ürün fiyatları değişim göstermiştir. Bu dönemde Avrupa ile Osmanlı ülkesinde büyük bir nüfus artışının bulunması (Braudel, 1989: 270), enflasyonda belirleyici olmuştur (Ortaylı, 2004: 11). Ayrıca savaş (Demir, 2022: 300), toplumsal sorunlar (Akdağ, 1995), nakliyat (Güçer, 1964: 28, 29) ve kuraklık (Çerçi, 2000: 175) gibi etkenler de fiyatların yükselmesini tetiklemiştir.

XVI. yüzyılda tarımın, Osmanlı Devleti genelinde olduğu gibi, Gördük kazasında da temel ekonomik kaynak olduğu tahrir defterlerinde açıkça görülmektedir. Bu durum XIX. yüzyılda da devam etmiş ve tarım Osmanlı Devleti ekonomisinin temeli olmayı yüzlerce yıl sürdürmüştür (Gökmen, 2010: 234). Tarımsal üretimdeki dalgalanmalar, doğal olarak Devletin ekonomisi yanında, halkın da ekonomik

yapısını, buna bağlı olarak da sosyal hayatı doğrudan etkilemektedir. XVI. yüzyıl sonlarında Osmanlı Devleti parasal yönden zor bir döneme girmiştir (Aysan, 2018: 100). Birçok yerde olduğu gibi Osmanlı ülkesinde de para taşıyıcıları yapılmış (Pamuk, 2000: 145), devalüasyonlar görülmüştür (Öztürk, 2002: 865). XVI. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa ve Osmanlı topraklarında kendini hissettiren enflasyonun izlerini Gördük kazasında takip edebiliyoruz. Nitekim buğday arpa ve diğer bazı ürünlerin birim kıymet değerlerindeki artışlar bunu açıkça göstermektedir. Mesela buğdayın 1 müd kıymeti 1531 yılında 200 akçe iken, 1575'te bu rakam 240 akçe olarak gerçekleşmiştir. Bu artışlara ait veriler aşağıda ilgili ürünlerin bahis kısmında karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

XVI. yüzyılda Gördük kazasında kimi ürünlerin kıymet miktarlarında, yüzdelik olarak diğer ürünlere göre daha fazla artış olduğu tespit edilmektedir. Bu da ya iklimsel faktörlerin olumlu veya olumsuz etkileri ya da belli dönemlerde bazı ürünlere olan talebin daha fazla olmasıyla açıklanabilir. Nitekim günümüzde de zaman zaman bazı ürünlerin yağış, sel, kuraklık gibi sebeplerle fiyatlarının yükseldiğine, hatta haftalara göre değiştiğine şahit olabilmekteyiz.

Tahrir defterleri incelendiğinde Gördük kazası arazilerinde hububat, bakliyat, sebze, meyve ve sanayi bitkilerinin yaygın olarak yetiştirildiği anlaşılır. Bunlar aşağıda sırasıyla ele alınmıştır. Çalışmada, bölgedeki tarımsal üretime ait veriler, daha iyi ortaya konulabilmesi adına tablolar halinde de düzenlenme yoluna gidilmiştir.

Hububat Üretimi

Hububat; buğday, arpa, çavdar, yulaf, darı, pirinç, kuşyemi ve mahlût gibi taneli bitkileri içerir (Çınar, 2023: 192). Protein ve enerji kaynağı açısından zengin olan hububat ürünleri, besin kaynağı bakımından da önem arz eder (Karaoğlu & Kotancılar, 2001: 101). Hayvan yemi olarak da hububatın ayrı bir önemi vardır (Çaçan & Kökten, 2019: 222). Dolayısıyla Osmanlı Devleti de hububat üretimini sürekli teşvik etmiştir (Demir, 2022: 299). Tahrir defterleri incelendiğinde Osmanlı ülkesinin birçok yerinde olduğu gibi Saruhan Sancağında hububat üretiminin tarımsal üretim içinde ilk sıralarda yer aldığı, bunun içinde buğdayın da üretim miktarı ve akçe cinsinden getiri bakımından genel olarak ilk sıraya yerleştiği anlaşılmaktadır. XVI. yüzyılda Gördük kazasında da bu durum açıkça görülür. Bu dönemde Kazada hububat olarak buğday, arpa, yulaf, burçak, darı ve çeltik yetiştirildiği tespit edilmektedir. Tablo 1'de de görüldüğü üzere öşür geliri bakımından yüzyılın ilk ve ikinci yarısında buğday açık ara önde olup, onu sırasıyla arpa, çeltik, yulaf, burçak ve darı takip etmektedir. Hububat ürünlerinden elde edilen öşür geliri toplamı 1531 yılında 134747,5 akçe iken bu rakam 1575'te 68023,5 akçe artarak 202771 akçeye yükselmiştir. Artış oranı %50,48 olarak gerçekleşmiştir. 1531 yılında Kaza bölgesinde timar sistemi içinde hububat öşürü gelir toplamının payı %60,13 iken, bu rakam 1575'te bir miktar artarak %63,88 oranına yükselmiştir (Bkz. Tablo 4). Görüldüğü üzere hububat getirisi, Kazanın toplam geliri içinde yüzyılın ilk ve ikinci yarısında çok yüksek bir orana sahiptir.

Bu dönemde buğday, arpa, yulaf ve burçak üretiminin Kazada birkaç köy veya mezra haricinde tüm bölgeye yayıldığı, darı ve çeltik üretiminin ise daha dar bir alanla sınırlı kaldığını görmekteyiz. Bu durumun da sulak alan darlığı veya yetersiz suyla bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür. XVI. yüzyılda Gördük kazasında yetiştirilen hububat ürünlerine ait tahrir defterlerinden tespit edilen veriler aşağıda sırayla ele alınmıştır.

Buğday (Hinta)

Ekilmesinden hasadına kadarki periyotta belli bir sıcaklık ve yağış isteyen buğday, bu özelliğinden dolayı, çok yüksek yerler haricinde yetiştirilebilmektedir (Şahin, vd., 2007: 360). Buğday, besin özelliği yanında, uluslararası siyasi ilişkileri olumlu veya olumsuz şekilde etkileyen bir argüman olarak kullanılmış (Gürkan, 2011: 17,18), geleneklerde ve ilaç yapımında da aranan bir ürün olmuştur (Atar, 2017: 2).

1531 yılında Gördük kazası genelinde buğday üretiminde 409 müd ve 31 kile öşür kaydı defterde görülürken, bunların toplam öşür bedelinin 82860 akçe olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte gerçek üretim rakamları öşür oranlarıyla çarpımdan sonra ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla 1/8 olan öşür

oranıyla rakamlar çarpıldıktan sonra, buğday üretiminde 3272 müd ve 248 kile reel üretim miktarı olduğu görülür.[†] Buğdaydan elde edilen toplam öşür kıymet bedeli ise 82860 akçe olup bunun öşür oranıyla çarpımından sonra reel anlamda karşılığı da 662880 akçe olarak tespit edilmektedir.

1575 yılında defter kayıtlarına göre Kaza genelinde buğday öşür toplamda 514 müd ve 18,5 kile olup, bunların kıymet bedelleri de 124762 akçeyi bulmaktadır. Öşür oranıyla çarpımından sonra ise reel anlamda 4112 müd ve 148 kile buğday üretimi olduğu, bunların toplam kile miktarının 82388 kile olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kıymet bedelinin de reel olarak 998096 akçeyi bulduğu görülmektedir.

1575 yılında Kaza genelinde buğday üretiminde kıymet bazında yüzyılın ikinci yarısında 335216 Akçelik artış bulunmaktadır. Bu da elde edilen gelir miktarında %50,56 civarında artış olduğunu gösterir. Bu oranda yükselme bulunması, buğdayın birim kıymetinin değerlendirildiğini ifade ettiği gibi, Osmanlı ülkesinde yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen enflasyonun da bariz bir göstergesidir. Nitekim buğdayın 1531 yılında 1 müd değeri 200 akçe, 1 kile değeri 10 akçedir. 1575'te ise buğdayın 1 müd'ü 240 akçe, 1 kilesi de 12 akçeye ulaşmıştır.

Arpa (Şair)

XVI. yüzyılda Gördük kazasında buğdaydan sonra en fazla üretimi yapılan arpa, birçok arazi yapısı ve iklim çeşidinde yetiştirilebilirken, gıda yanında günümüzde bio yakıt olarak da kullanılmakta (Taşçı & Bayramoğlu, 2020: 2989), element içeriği bakımından da ayrı bir öneme sahip bulunmaktadır (Erbaş Köse & Mut, 2019: 671).

1531 yılında Kaza genelinde 1616 müd ve 168 kile arpa üretimi gerçekleşirken bunların kıymet karşılığı da 188912 akçedir. 1575'te ise arpa üretiminde ciddi bir artış olduğu görülmüş, 2560 müd, 216 kile hâsıl olmuştur. Bunun kıymet karşılığı da 359912 akçeyi bulmaktadır.

Yüzyılın ikinci yarısında arpa üretiminde kıymet bazında artış 171000 akçe ile %90,51 oranına sahiptir. Ağırlık olarak ise %50'nin biraz üstünde artış söz konusudur. 1531 yılında arpanın 1 müd'ü 120, 1 kilesi 6 akçe iken, 1575'te 1 müd'ü 140, 1 kilesi ise 7 akçeye yükselmiştir. Bu rakamlardan da anlaşılacağı üzere Osmanlı ülkesinde artış gösteren enflasyon hareketinin etkisi açıkça hissedilebilmektedir.

Yulaf (Alaf)

Hayvan yemi, ot, saman şeklinde sözlük anlamı olan yulaf (Devellioğlu, 1996: 25), protein ve lif bakımından zengin olup, insan için gıda, hayvan için yem olarak kullanılmaktadır (Karaman vd., 2020: 78). Osmanlı Devleti'nde ordunun temel unsurlarından biri olan at için besin olması yanında yulaf, özellikle kas geliştirici özelliğiyle de önem arz etmiş ve zaman zaman da ihracı yasaklanan ürünlerden olmuştur (Çınar, 2023: 203). Görüldüğü üzere yulaf, gıda özelliğiyle birlikte ekonomik hayatta da yer bulmuştur.

Gördük kazasında 1531 yılında 844 müd ve 612 kile yulaf üretimi bulunurken, bunun kıymet karşılığı 70316 akçedir. 1575'te Kaza genelinde 920 müd ve 816 kile yulaf üretimi yapılmakta, bunun kıymet karşılığı da 99120 akçeyi bulmaktadır.

Yulaf üretiminde 1575 yılında kıymet bazında 28804 Akçelik artış mevcuttur. Dolayısıyla %40,96 oranında bir yükselme söz konusudur. 1531 yılında yulafın 1 müd'ü 80, 1 kilesi de 4 akçe iken, 1575'te 1 müd'ü 100, 1 kilesi ise 5 akçeye yükselmiştir. Bu da bu ürünün fiyatında enflasyon etkisinin varlığını ortaya koymaktadır.

Burçak

Anadolu'da eskiçağlardan beri üretimi yapılan burçak, kuraklığa dayanıklı olması özelliğinin de katkısıyla, Anadolu'nun birçok bölgesinde tane yem olarak yetiştirilme imkanı bulmuştur (Serin vd., 1997: 13). İçeriğinde demir, fosfor, potasyum ve bakır bulunduran burçak, önemli bir yem bitkisidir (Ayaşan, 2010: 167).

Gördük kazasında hububat üretimi içinde yer bulan burçağın, bölgede 1531 yılında yaklaşık 90 müd ve 2145 kile hâsılının bulunduğu, bunların kıymet değerinin de 24390 akçe olarak gerçekleştiği

[†]Hububat ve bakliyat ürünlerindeki hesaplamalarda bu yöntemle elde edilen sonuçlar yazılmıştır.

tespit edilmektedir. 1575'te ise Kaza genelinde yaklaşık olarak 145 müd ve 2190 kile burçak üretimi yapılmış, bunun kıymet karşılığı da 35840 akçe olmuştur.

1531 yılında 1 müd burçak 120 akçe, 1 kile de 6 akçe iken, 1575'te burçağın 1 müd'ü 140 akçe, 1 kilesi ise 7 akçeye yükselmiştir. Yüzyılın ikinci yarısında burçak hâsılının kıymet bedeli de 11450 akçe ile %46,94 oranında yükseliş göstermiştir. Müd ve kilenin birim fiyatlarındaki artışlar, bölgede belli bir oranda enflasyon bulunduğu hakkında bize fikir vermektedir.

Darı

Hububat ürünlerinden biri olan darı, ekmeği yapılarak tüketildiği gibi, Türk kültürünün tarihi içeceklerinden biri olan bozanın hammaddesini de oluşturur (Baykara, 2001: 123). Uzun süre bozulmadan saklanabilen darı, hayvan yemi olarak kullanılması yanında, yağ ve alkol üretiminde de aranan bir üründür (Atalay, 2005: 79). XVI. yüzyılda Gördük kazasında darının yaygın olarak yetiştirilen ürünlerden biri olduğu tahrir defterlerinden anlaşılmaktadır. Zaman içinde bölgede üretimi daha da artan bir ürün olan darı, 1531 yılında 14 adet hâsıl kaydında görülürken, yüzyılın ikinci yarısında üretimi yapılan alanlarının fazlalaşmasına da bağlı olarak, 1575'te 24 adet hâsıl kaydı içinde adı geçmiştir.

1531'de Kaza genelinde üretilen darının yaklaşık müd miktarı 8, kile miktarı 608, bunların kıymet miktarı toplamı da 4608 akçedir. 1575 yılında Kazada darının üretiminde bir artış söz konusudur. Nitekim bu tarihte Kaza genelinde yaklaşık olarak 24 müd ve 1132 kile darı üretimi gerçekleşirken, bunların kıymet karşılığı da 11248 akçe olmuştur. Dolayısıyla bu tarihte de Kazada kıymet bazında 6640 akçe ile %144,09 oranında artış mevcuttur. Buna göre darı, gelir artış oranı bakımından hububat ürünleri içinde en fazla artış gösteren üründür. Bunun sebebi de arz talep dengesinden kaynaklanmaktadır.

Kazada 1531 yılında darının 1 müd kıymet bedeli 120, 1 kile kıymet bedeli de 6 akçe iken, 1575'te 1 müd kıymet bedeli 140 akçeye, 1 kile kıymet bedeli ise 7 akçeye yükselmiştir. Burada şunu belirtmekte fayda bulunmaktadır: 1575 tarihli defterin bazı kayıtlarında farklılıklar da tespit edilmektedir. Mesela İne Beyi nam-ı diğer Bayramlı köyü hâsılında iki kile darının kıymeti 12 akçe olarak kayıtlı iken (TK. KKA: TD. 115: 167 b), Kara, nam-ı diğer Hüseyinlü köyü hâsılında bir kile darının kıymet bedelinin 12 akçe olduğu görülmektedir (TK. KKA: TD. 115: 168 a). Diğer kayıtlarda ise bir kile kıymeti 7 akçe olarak belirtilmiştir. Birkaç kayıta bu şekilde görülen farklılığın, yanlış yazımdan ya da ürün hâsılının toplam miktarının tam olarak bir kileye karşılık gelmemesinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Çeltik

XVI. yüzyılda Gördük kazasında yetiştirilen hububat ürünlerinden birisi de çeltiktir. Çeltik; pirincin kabuğundan ayrılmadan önceki haline verilen isim olup, geçmişten günümüze insanoğlu için besin kaynakları içinde önemli bir yer teşkil etmiştir. Fazla miktarda suya ihtiyaç duyması ve sıcaklığı sevmesi, üretimi yapılan alanlarının daralmasına neden olmuştur. Yetiştirildiği alanlar sıtma gibi hastalıklara sebebiyet vermesinden dolayı da kontrolünün elden bırakılmaması gereken bir üründür (Abdioğlu & Çakır, 2021: 206). Çeltik üretiminde "Çeltikçi" ve "Kürekçi" olarak isimlendirilen reaya yer almakta (Kütükoğlu, 2000: 48), bunlardan "Kürekçiler" çeltiğin biçilmesi (Barkan, 1943: 208) ve kanalların bakımı (Emecen, 1993: 265) işiyle uğraşırken "Çeltikçiler", çeltik tohumlarının ziraatı ve korunmasıyla ilgilenmekteydiler (Barkan, 1943: 54).

Çeltik öşrü, mahsulün yarısı hesabı üzerinden alınmış (Gündüz, 2008: 241) ve çeltik hasadından sonra ürünler yarı yarıya paylaşılarak, çeltik öşrü reaya hissesinden tahsil edilmiştir. Dolayısıyla gerçek rakama ulaşmak için öşür oranı olan 10 ile çarpıldıktan sonra çıkan rakamı ayrıca iki ile de çarpılmalıdır (Taş, 2020: 1260).

Gördük kazasında 1531 yılında 15 adet hâsıl kaydında çeltik öşrüne rastlanır. Bunun toplam miktarı 2449 akçedir. 1575'te ise 18 adet hâsıl içinde toplamda 2940 Akçelik çeltik öşrü mevcuttur. Buna göre 1531'de çeltiğin 48980 Akçelik kıymet bedeli bulunurken, bu rakam 1575 yılında 58800 akçeye yükselmiştir. Buna göre çeltiğin toplam kıymet bedeli 9820 Akçe artmıştır. Bu da %20,04 oranına karşılık gelir.

Çeltik tohumundan da ayrıca vergi alınır. Gördük kazasında 1531 yılında çeltik tohumundan alınan vergi bedeli toplamı 14020 akçedir. 1575'te bu rakam 1320 akçe azalarak 12700 akçeye

gerilemiştir. XVI. yüzyılda Kaza bölgesinde çeltik tohumunun kile bedeli de 100 akçedir (BOA. TD.165: 541 - TK. KKA. TD: 115: 173 a). Gördük nefsi civarında 15 müd tohum ekildiği anlaşılan çeltik nehirlerinin de olduğu, 1531 de bundan 12900 akçe gelir elde edilirken (BOA. TD.165: 519), 1575'te bu rakamın 11500 akçeye gerildiği tespit edilmektedir (TK. KKA. TD: 115: 162 b). Yüzyılın ilk yarısında olmasa da 1575'te mukataaya verildiği ve padişah hası olduğu görülen çeltik nehirleri de bölgede mevcuttur (TK. KKA. TD: 115: 162 b). Bunlardan birinin yıllık geliri 2000, diğeri ise 7000 akçeden oluşmaktadır.

Bakliyat Üretimi

Bakliyat ürünleri, nohut, bakla, mercimek, börülce, fasulye gibi, yaş bitkilerden çıkarıldıktan sonra kurutulan tohumlarıdır (Pekşen & Artık, 2005: 110). Kutup bölgeleri gibi iklim şartlarının çok olumsuz olduğu yerler dışında hemen her yerde üretimi yapılabildiği için (Gülümser, 2016: 292) bakliyat ürünlerinin, hububat kadar olmasa da Osmanlı ülkesinde de üretimi yaygın olmuştur. Nitekim tahrir defterleri incelendiğinde bu durum teyit edilebilmektedir. XVI. yüzyılda Gördük kazasında yetiştirilen bakliyat ürünleri nohut, bakla, mercimek ve börülce olarak karşımıza çıkar. Öşür getirisi bakımından da sıralama bu şekilde olup 1531 yılında nohut 712, bakla 665, mercimek 165 ve börülce 43 akçe öşür getirisine sahiptir. Toplam olarak bakıldığında bu tarihte Kazada 1585 Akçelik bakliyat öşrü geliri mevcuttur. 1575'te bu rakamlarda yükselme söz konusudur. Nitekim Kazada bu yıl nohuttan 2001, bakladan 1320, mercimekten 366 ve börülceden 36 akçe öşür geliri elde edilmiştir. Buna göre yüzyılın ikinci yarısında Kazadaki bakliyat öşür gelirinde 2138 Akçelik artış bulunur. Buna göre artış oranı %134,88 civarında gerçekleşmiştir. Bakliyat öşür gelirleri Kaza bölgesinde timar sistemi içinde 1531'de %0,70 gibi çok düşük bir orana sahiptir. 1575 yılında da timar sisteminden bakliyat öşür gelirinin aldığı pay bir miktar yükselmeye %1,17 olarak gerçekleşse de (Bkz. Tablo 4) bu rakamın oldukça az bir oran olduğunu söyleyebiliriz.

Gördük kazasında bakliyat üretiminde miktar bakımından nohudun ilk sırada yer alması, muhtemelen bu ürüne duyulan ihtiyacın fazlalığı ve kullanım alanının daha çok olmasıyla bağlantılıdır. Kazada üretimi yapılan bakliyat içinde yer alan diğer ürünlerin de toplumun ihtiyacına göre üretim sıralamasına girdiği söylenebilir. Bununla birlikte iklimsel faktörlere bağlı olarak ürünlerin yıl bazında üretim miktarlarının etkilenebileceğini ve sıralamalarda değişim yaşanabileceğini de burada ifade etmek gerekir. XVI. yüzyılda Gördük kazasında üretimi yapılan bakliyat ürünlerine ait tahrir defterlerinden elde edilen veriler aşağıda sırayla ele alınmıştır.

Nohut

Sıcak ve kuraklıktan fazla etkilenmeyen nohut (Karakullukçu & Adak, 2008: 314), bu özelliğiyle geçmişte ve günümüzde Anadolu'da da bir üretim alanı bulmuştur. Bilindiği üzere nohut, günümüz Türkiye'sinde de gerek yemek olarak gerekse de ekmeği yapılarak bol miktarda tüketimi yapılan bir üründür. XVI. yüzyılda da Gördük kazasında bakliyat ürünleri içinde en fazla hâsılat da nohuda aittir. Aşağıdaki yazıda ve tablolarda verilen rakamlarda bu durum görülebilir.

Gördük kazasında 1531 yılında üretilen nohut miktarı yaklaşık 712 kile olup bunun kıymet karşılığı da 7120 akçedir. Bu tarihte nohudun bir kilesinin kıymeti 10 akçedir. 1575'te Kaza genelinde nohudun üretim miktarında ciddi sayılabilecek oranda artış göze çarpar. Nitekim bu tarihte yaklaşık olarak 1667,5 kile üretim miktarı tespit edilirken, bunun kıymet karşılığının 20010 akçe olduğu ve bir kilesinin değerinin de 12 akçeye yükseldiği belirlenmektedir. 1575 yılında nohut üretiminde kıymet bazındaki artış %181,03 oranındadır. Diğer ürünlerde olduğu gibi nohut da enflasyondan etkilenmiş ve birim fiyatı belli oranda artmıştır.

Bakla

Protein, vitamin, mineral ve lif bakımından zengin olan baklanın insan ve hayvan beslenmesinde önemli bir yeri vardır (Köse & Kardeş, 2021: 2377). Bu özellikleriyle birlikte bakla, eskiden beri Türk mutfağının vazgeçilmezleri arasında yer alır. Bakla, XVI. yüzyılda Gördük kazasında da yaygın olarak üretilmiştir. Yüzyılın ilk yarısında 19 adet hâsıl kaydında görülen bakla üretimi, yüzyılın ikinci yarısında daha da geniş bir alana yayılmış ve 21 adet hâsıl kaydında üretimi tespit edilmiştir. Baklaya ait üretim rakamlarına bakıldığında bu artışı tespit edebilmekteyiz. Nitekim 1531 yılında Kaza genelinde 665 kile

bakla üretilirken, bunun kıymet karşılığı da 6650 akçeden oluşmaktadır. 1 kile baklanın kıymeti 10 akçedir. 1575'te ise Kazada 1 kilesinin 12 akçe olduğu anlaşılan baklanın, toplamda yaklaşık 1100 kile üretildiği, bunun da kıymet karşılığının 13200 akçe olduğu görülür. 1575 tarihinde bakla üretiminde kıymet bazında 6550 Akçelik artış söz konusudur. Bu da %98,49 oranında yükselme olduğunu gösterir. Yaklaşık olarak iki katlık bir artış, bu ürüne talebin arttığının bir göstergesi olduğu gibi, 1575'te bu ürününün hâsılatının verimli olduğuna da işaret eder.

Mercimek

XVI. yüzyılda hububat ürünleri içinde Gördük kazasında üretilen ürünlerden biri de mercimektir. Mercimek kurak ve sert iklim şartlarına uyum sağlayabilen ve diğer bakliyat ürünleri gibi protein bakımından zengin bir içeriğe sahiptir (Şahin, 2016: 1689). Yüzyılın ilk yarısında 11 adet hâsıl kaydında gördüğümüz mercimeğin, yüzyılın ikinci yarısında üretim alanı bir miktar artarak 14 adede yükselmiştir. Üretim alanı yaygınlaşan mercimeğin ağırlık cinsinden de yüzyılın ikinci yarısında bir yükselişi söz konusudur. Gördük kazası genelinde mercimek üretimi 1531 yılında toplamda yaklaşık 165 kile olup bunun kıymet karşılığı da 1650 akçedir. 1 Kile mercimeğin kıymet karşılığı bu tarihte 10 akçedir. 1575'te ise mercimek hâsılı 305 kiledir. Bunun kıymet karşılığı da 3660 akçeden oluşmaktadır. Bu tarihte bir kile mercimeğin kıymeti de 12 akçeye yükselmiştir. Bölgedeki enflasyonist etki mercimek fiyatlandırmasında da kendini göstermektedir. 1575 yılında Kazada mercimek üretimi kıymet bazında yaklaşık 2010 Akçelik artış gösterir. Buna göre kıymet bazında artış oranı da %121,81 civarında gerçekleşmiştir.

Börülce

Kuraklığa dayanıklı olması ve sulı tarım imkânlarının az olduğu yerlerde yetiştirilebilmesi (Ünlü & Padem, 2005: 90), bu ürünün yaygın olarak üretilmesinde etkili olan özelliklerdendir. Bunun yanında börülceye duyulan talep gibi faktörler de ayrı bir etken olarak ifade edilebilir. XVI. yüzyılda Gördük kazası sınırları dâhilinde üretilen bakliyat ürünlerinden biri de börülcedir. Bununla birlikte diğer bakliyat ürünlerine göre daha az alanda üretimi yapılan börülcenin bölgedeki hâsılatı da yüzyılın ikinci yarısında gerileme göstermiştir.

1531 yılında Gördük kazası genelinde yaklaşık 43 kile börülce hâsılı gerçekleştiği, bunun da kıymet karşılığının 430 akçe olduğu belirlenmiştir. Kazanın sadece altı köyünde üretimi yapılan börülcenin, yüzyılın ikinci yarısında üretim alanlarının biraz daha daraldığını ve sadece iki adet köyde üretiminin yapıldığını tespit etmekteyiz. Bu tarihte bir kile börülcenin kıymetinin 10 akçe olduğu anlaşılmaktadır.

1575'te ise Gördük kazasında börülce hâsılatı azalmıştır. Nitekim bu tarihte Kazada toplamda 30 kile börülce üretildiği, bunun da kıymet karşılığının 360 akçe olduğu görülür. Bu tarihte bir kile börülcenin kıymet bedelinde bir miktar artış olmuş ve 12 akçeye yükselmiştir. 1575'te Börülce üretiminde kıymet bazında 70 Akçelik bir azalma söz konusu olup bunun yüzdelik karşılığı %16,27'dir. Yüzyılın ikinci yarısında börülcenin birim fiyatında artış olmasına rağmen, üretim miktarının gerilemesine paralel olarak, elde edilen toplam gelir 1531 yılına göre geride kalmıştır.

Sanayi Bitkileri Üretimi

XVI. yüzyılda Gördük kazasında sanayi bitkileri üretimin de olduğu tahrir defterlerinden anlaşılmaktadır. Hububat, bakliyat gibi ürün grupları yanında, sanayi bitkileri de geçmişte olduğu gibi günümüzde de ülke ekonomilerinde önemini sürdürmektedir. Tarımsal üretimde birinci öncelik insanoğlunun gıda ihtiyacının karşılanmasıdır. Bununla birlikte insanoğlunun gıda harici birtakım ihtiyaçlarının da tarımsal faaliyetler sonucu tedarik edildiğini söyleyebiliriz. Mesela, insanların giyim ihtiyacının karşılanmasında pamuk özel bir yer tutar (Kafalı, 2019: 976). Ayrıca yağından da faydalanılan susam gibi bazı bitkiler de sanayi bitkileri içinde ayrı bir öneme sahiptir.

XVI. yüzyılda Kaza bölgesinde üretimi yapılan sanayi bitkileri içinde pamuk, oşür geliri ve yetiştirildiği alan itibarıyla diğer ürünlerin açık ara önünde yer alır. Mesela 1531 yılında Kaza genelinde sanayi bitkileri oşür toplamı 29956 akçedir. Bunun 27279 akçesi pamuğa ait iken, diğer tüm ürünlerin oşür toplamı 2677 akçe ile sınırlı kalmıştır. Bu da sanayi ürünleri gelirinde pamuğun %91 oranında bir

paya sahip olduğunu gösterir. 1575'te de benzer durum söz konusudur. Nitekim 1575'te Kaza genelinde bu gruptan elde edilen öşür gelirleri toplamı 35757 akçedir. Bu rakam içinde pamuk öşrü 32646 akçe ile aslan payını alırken, diğer tüm ürünlerin öşür toplamı 3121 akçede kalmıştır. Buna göre pamuğun bu grup içinde vergi geliri payı %91,28 iken diğer ürünlerin hepsinin payı yaklaşık %8,72 oranına ancak ulaşabilmiştir. Pamuktan sonra öşür gelirleri bakımından sumak ikinci sırada yer almakta, ardından diğerleri gelmektedir. 1575'te Palamut ve saz ürünlerinin öşür gelirlerinde düşme bulunurken, diğerlerinde artış gerçekleştiği de anlaşılmaktadır. Yüzyılın ikinci yarısında Kazanın tümünde sanayi bitkilerinden elde edilen gelirden 5801 Akçelik artış bulunmaktadır ki bu da %19,36 oranına karşılık gelir.

Gördük kazasında timar sistemi içinde sanayi bitkilerinden elde edilen öşür miktarı 1531 yılında %13,36'lık paya sahiptir. 1575'te bu pay %11,26 oranına gerilemiştir (Bkz. Tablo 4). Bu oranlara göre genel olarak sanayi bitkilerine ait öşür gelirlerinin Kaza genelinde iyi bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Ayrıca belirtmek gerekirse tahrir defterleri incelendiğinde Sancağın diğer bazı kazalarında üretimi olmasına rağmen, Gördük kazasında kendir veya keten gibi bazı sanayi bitkilerinin üretilmediği de anlaşılmaktadır. Bunda arazi ve iklim faktörlerinin etkili olduğu veya Kaza bölgesinde daha rantlı ürünler yönelim bulunduğunu düşünebiliriz. XVI. yüzyılda Gördük kazasında yetiştirilen sanayi ürünleri aşağıda sırayla ele alınmıştır.

Pamuk (Penbe)

Tekstil, yem ve yağ sanayi için önemli ürünlerden biri olan pamuk (Yener & Başal, 2016: 63), Osmanlı ülkesinin birçok bölgesinde olduğu gibi, XVI. yüzyılda Gördük kazasında da tarımsal sanayi ürünleri içinde en çok üretimi yapılan bitkidir. Kazada pamuk üretiminin neredeyse tüm köylere yayıldığı ve sadece birkaç köy ve mezrada üretiminin bulunmadığı tespit edilmektedir. Dolayısıyla bölgenin arazi ve iklim yapısının pamuk üretimi için oldukça uygun olduğu anlaşılır. Bu uygun yapıya paralel olarak da pamuk üretimi Kaza bölgesinde ciddi oranda yer bulmuştur.

1531'de Kaza genelinde üretilen pamuk miktarı 90930 kıyye olup, bunun kıymet karşılığı da 272790 akçedir. Pamuk vergisi için "Kıyye" ağırlık ölçü birimi kullanılmıştır ki 1 kıyyenin karşılığı 1,2828 kilogramdır (Hinz, 1990: 30). Buna göre kilogram cinsinde yaklaşık olarak 116645,004 kg. (116,6 Ton) pamuk üretimi olduğu anlaşılmaktadır.

1575 yılında ise pamuğun kıyye miktarı toplamda önceki tahrir göre daha düşük olup 81615 kıyyedir. Bunun kıymet karşılığı ise 326460 akçeyi bulmaktadır. Buna göre bu tarihte Kazada yaklaşık 104695,722 kg. (104,6 Ton) pamuk üretimi gerçekleşmiştir. Dolayısıyla 1531 yılına göre 11949,282 kg. (11,9 Ton) bir azalma söz konusudur. Bu da Kazadaki pamuk üretiminde 1575 yılı itibarıyla %10,24 oranında azalma olduğunu gösterir. Kilogram cinsinden azalma olmakla birlikte çeltik üretimi yapılan alanlarda gerileme olmaması, siyasal olaylar, iklimsel faktörler yanında bitkisel hastalıklar ve sel gibi tabii afetlerle açıklanabilir. Bunlara benzer olumsuz faktörlere bağlı olarak, 1575 yılında pamuk hâsılında düşme olduğunu ifade edebiliriz.

Kaza genelinde üretilen pamuğun kıymet bazında getirisinde ise %19,67 oranıyla 53670 Akçelik artış söz konusudur. Kilogram bazında azalmaya rağmen, kıymet bazında artışın olması, enflasyon ve pamuğa duyulan talep ile doğru orantılıdır. Nitekim 1531 yılında pamuğun 1 kıyyesinin kıymeti 3 akçe iken, bu rakam 1575'te 4 akçeye yükselmiştir. Bu da enflasyonun etkisini açıkça göstermektedir.

Sumak

Sumak ve sumak yaprağı olarak tahrir defterlerinde görülen bu bitkinin meyvesi baharat olarak kullanılırken, yaprağının dericilikte önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir (Ünver & Özcan, 2006: 111). XVI. yüzyılda gıda ürünleri yanında, tahrir defterlerinden anlaşıldığı üzere Gördük kazasında da bölgede var olan hayvancılık ve buna bağlı olarak dericilik sanayinde de sumak ve yaprağının kullanıldığını ifade etmek mümkündür.

Gördük kazasında üretimi olan sumağın tahrir defterlerinde, sumak ve sumak yaprağı (berg-i sumak) olarak iki ayrı şekilde ele alındığı görülür. 1531 yılında sekiz adet hâsıl kaydında tespit edilen sumak öşrü toplamda 2,5 kile ve kıymet karşılığı 138 akçe olarak belirlenmektedir. 1575 yılında ise altı adet hâsıl kaydında görülen sumak üretiminin kile cinsinden bir bilgisi defterde bulunmayıp, üretimin sadece kıymet karşılıkları yazılmıştır. Bunun toplamı da 128 akçe olarak görülmektedir. Buna göre sumağın öşür gelirinde 10 Akçelik bir azalma bulunmaktadır. Bu da %7,4 oranında bir azalmaya işaret eder. 1531 yılında 1 kile sumağın kıymet bedeli 20 akçedir. Bu tarihte kilogram cinsinden ise yaklaşık 25 kile üretim olduğunu söylemek mümkündür.

Tahrir defterlerinde sumak yaprağı ayrıca ele alınmış ve “Berg-i Sumak” başlığı altında defterlere kaydedilmiştir. Ticari olarak kullanılması, sumak ve yaprağının öşre konu olmasını sağlamıştır. 1531 yılında öşre konu olan sumak yaprağının toplam kıymeti 899 akçe iken 1575’te bu rakam 22 akçe artarak 921 akçeye yükselmiştir. Buna göre %2,44 oranında küçük bir artış söz konusudur.

Defter kayıtlarına göre yüzyılın ilk ve ikinci yarısında sumak 6 adet hâsıl kaydında tespit edilirken, sumak yaprağının daha yaygın bir üretimi olduğu ve 20’nin üzerinde hâsıl kaydında öşre konu olduğu belirlenmektedir.

Palamut

Palamut, Meşe ağacının meyvesi olup “Pelit” adı verilen gerçek meyve ve bunu saran kadehçikten oluşur. Pelit; yakacak, hayvan yemi ve gübre olarak kullanıldığı gibi (İnal, 1952: 108), dericilik sanayi için de önemli bir ürün olmuştur (Gökçen 1945: 13). Dolayısıyla XVI. yüzyılda Kaza bölgesindeki hayvancılığa bağlı dericilikte de bölgede üretilen palamutlardan yararlandığını söylemek mümkündür.

Tahrir defterleri kayıtlarına göre 1531 yılında dört adet hâsıl kaydında, 70 akçe öşür geliri olduğu anlaşılan palamut üretimine, 1575’te üç adet hâsıl kaydında 25 akçe öşür geliri ile rastlanmaktadır. Görüldüğü üzere %64,28 civarında bir azalma söz konusudur. Hayvancılık ve buna bağlı olarak dericilikte gerileme olma ihtimalinin zayıf olduğu düşünülürse, bu alanlarda aktif kullanımı olan palamut üretimindeki yarıdan fazla azalmanın doğrudan kuraklık, çekirge felaketi, sel gibi iklimsel, çevresel faktörle ilgili olduğunu ifade edebiliriz.

Boya (Boyalık) Bitkisi

Osmanlı Devleti’nin gelişme gösterdiği sanayi alanlarından biri boya sanayidir (Etikan, 2011, 13). Tahrir defterlerinde öşre konu olduğu görülen boyanın hammaddesi bitki ve çeşitli mineraller olup yüzyıllarca insanoğlunun hayatında çeşitli şekillerde kendini göstermiştir (Canatar, 1998: 89). XVI. yüzyılda Gördük kazasının büyük bölümünde üretimi olan boyalık bitkinin 1531 yılında toplam öşür geliri 486 akçedir. 1575’te de Kazanın büyük bölümünde hâsılatı devam eden boyalık bitkinin öşür geliri 61 akçe artarak 547 akçeye yükselmiştir. Bu da %12,55 oranına karşılık gelmektedir. Üretimde bir miktar da olsa artışın olması, bölgede dokuma sanayindeki gelişmeye işaret ettiği gibi, Kaza dışından gelen talebe bağlı da olabilir. Şunu da ifade etmek gerekir ki bireysel bazda kayıt dışı olarak da bu bitkiler kullanılarak boyamaların yapılabildiğini düşünebiliriz. Dolayısıyla üretimi yapılan boyalık bitki miktarının defterlerdeki kayıtlardan daha fazla olduğunu da söylemek mümkündür.

Saz

XVI. yüzyılda Gördük kazası bölgesinde vergiye konu olan ürünlerden biri de “Saz” bitkisidir. Saz, özellikle hasır, sepet, sele gibi günlük hayatta kullanılan ürünlerin hammaddesini oluşturur (Kaplan, 2022: 29, 30). 1531’de Gördük kazası genelinde sekiz adet hâsıl kaydı içinde 722 akçe öşür geliri bulunan saz, 1575’te Kazaya ait altı adet hâsıl kaydında 632 akçe olarak tespit edilmektedir. Saz öşrü yüzyılın ikinci yarısında 90 akçe azalarak %12,46 oranında gerileme göstermiştir. Bu azalmada bazı yerlerdeki üretimin durmuş olması, talebin düşmesi veya üretimi etkileyen olumsuz iklim faktörleri gibi nedenlerin bulunduğunu ifade edebiliriz.

Susam

Türk mutfağında özellikle tahin, helva gibi tatlılarda ve hamurlu gıdalarda çokça kullanılan, yağ içeriği de yüksek olan (Demirgöl, 2018) susamın üretimi, XVI. yüzyılda Gördük kazasında da yaygın olarak yapılmaktadır. 1531 yılında 22 adet hâsıl kaydında görülen susamın toplam öşür geliri 362 akçe olup 31,75 kile de üretim miktarı bulunmaktadır. Bu tarihte, defterdeki kayıtlarda susamın kile kıymet bedellerinde farklı rakamların yazıldığı tespit edilmektedir. Mesela Gördük nefsinde susamın yarım kile kıymeti 10 akçe (BOA. TD. 165: 519), Köseler köyü kayıtlarında 1 kilesi 12 akçe (BOA. TD. 165: 522), Adillü köyünde ise 15 akçe (BOA. TD. 165: 524) olarak yazılmıştır. Bunda yanlış yazımlar söz konusu olabileceği gibi, defter kayıtları tutulurken birtakım yuvarlamaların ya da ürünün kalitesine göre bir değerlendirme yapılmış olabileceği de akla gelmektedir. Dolayısıyla defter kayıtlarına göre susamın 1 kilesinin kıymet bedelinin genel olarak 12 akçe olmakla birlikte, 10 ile 15 akçe arasında değişen rakamlarına da şahit olmaktayız. 1575'te ise Kazada susam üretimin oldukça yaygınlaştığı ve Kazanın hemen tüm bölgesine yayıldığı ve 31 adet hâsıl kaydında görüldüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca üretime dair kile miktarları da deftere kıymetleriyle birlikte yazılmış olup önceki tahririn aksine kile kıymet bedellerinde bir standart görülmekte ve 1 kile susamın 12 akçe değerinde olduğu tespit edilmektedir. Bu tarihte bölgede toplamda 858 akçe susam öşrü olup, bunun kile karşılığı 71,5'tur. Buna göre susam öşür gelirinde 496 Akçelik artış bulunmaktadır ki bu da %137 oranında yükselmeye işaret etmektedir. Kile bazında da %39,75'lik bir artış bulunmaktadır. Bu da %125,19 oranına karşılık gelmektedir. Kıymet bazındaki yükselişte enflasyonun etkisi görülmektedir.

Meyve ve Sebze Üretimi

İnsanların tükettiği besinler içinde, temel gıda maddelerinin yanında sebze ve meyve de yer bulmuş, Osmanlı toplum ve sarayında da bu ürünlerin tüketimi hayli yüksek olmuştur (Solak, 2008: 218). XVI. yüzyılda Gördük kazasında meyve ile sebzeçiliğin de gelişme bulduğu ve birtakım meyvelerin, çeşitli miktarlarda yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Saruhan Sancağının diğer kazalarında olduğu gibi Gördük kazasında da meyvecilik içinde,bağcılık ve buna bağlı olarak üzüm üretimi ilk sırada yer alırken, bunun ardından bostan ve armut üretimi geniş çapta yer bulmaktadır. Bölgede ayrıca ceviz, iğde, incir, zerdalü ve badem yetiştirildiği, bunlarla birlikte bahçe ve kesiklerde de üretim yapılırken, soğan ve sarımsak üretiminin de yaygın olduğu belirlenmektedir. Osmanlı Devleti'nde meyve ve sebze üretiminde vergilendirilme, hububat veya bakliyat gibi dayanıklı olmadığından dolayı maktu olarak yapılmıştır (Ünal, 1998: 151, 152). "Maktu"; sözlükte "değeri, bahası biçilmiş, pazarlıksız, götürü" şeklinde ifade edilmektedir (Devellioğlu, 1996: 576).

XVI. yüzyılda Gördük kazasında meyve ve sebze üretiminin öşür gelirlerine bakıldığında, bağcılığın diğer ürünlerle tartışılmayacak kadar açık ara önde olduğu görülür. Bağcılıktan alınan öşre göre yaklaşık 10 kat gibi büyük oranda çok geride olmakla birlikte, bostan öşrü ikinci, soğan öşrü üçüncü, armut öşrü de dördüncü sırada yer alır. Bu grupta bulunan diğer ürünlerin öşür gelirleri ise oldukça düşük seviyede kalmıştır. Meyveciliğin XVI. yüzyılda bölgede, yeni gelişen bir alan olduğu dolayısıyla bunlara ait öşür gelirlerinin düşük seviyede kaldığını söylemek mümkündür.

1531 yılında Kaza genelinde meyve-sebze öşür gelirleri toplamı 13639,5 akçe iken bu rakam 1575'te 233 akçe gibi küçük bir miktarda artmış,13872,5 akçe olarak gerçekleşmiştir. Bu da %1,70 oranına karşılık gelmektedir. 1531'de Gördük kazasında timar sistemi içinde meyve ve sebze öşrü gelirinin payı %6,08 olarak tespit edilirken, 1575 yılında %4,37 oranında gerçekleşmiştir (bkz. Tablo 4). Buna göre meyve ve sebze öşrünün de Kaza geliri içinde az da olsa hatırı sayılır bir payı olduğunu söylemek mümkündür.

Bu grupta ürünlerin öşür gelirleri genel olarak artış göstermiştir. Ancak sarımsak ve zerdalü gelirinde azalma olmuş, iğdenin öşür gelirinde ise herhangi bir değişiklik gerçekleşmemiştir. Aşağıda tahrir defterlerinde bu grupta yer alan ürünlere ait veriler sırayla ele alınmıştır.

Bağcılık (Üzüm)

Üzüm üretimi ve bağcılık Anadolu'da bir hayli öne çıkmış ve bağcılık Anadolu'nun az bir kısmı hariç birçok yerinde yapılmıştır (Solak, 2008: 221). Gördük kazası arazilerinin bulunduğu coğrafyada günümüzde de üzüm üretimi oldukça yaygın olarak yapılmaktadır. XVI. yüzyılda da üzüm üretimi Gördük kazasının büyük bir bölümüne yayılmış ve meyve grubu içinde üzüm, toplam öşür getirisi en

yüksek olan ürün olmuştur. Üzüm sadece yaş veya kuru olarak tüketilen bir meyve olmayıp, Türk mutfağının önemli yapı taşlarından olan pekmez ve sirkenin de hammaddesi olarak ayrı öneme sahiptir. Ayrıca şıra olarak da tüketimi olan üzüm, alkol sektöründe de uzun yıllar yer bulmuştur.

1531 yılında Gördük kazasında toplamda 10995,5 Akçelik öşür geliri olduğu tespit edilmektedir. 1575 yılında ise bu rakam 702,5 akçe azalarak 10293 akçeye gerilemiştir. Bu da %6,38 oranına karşılık gelir.

1575 yılındaki bu azalma, iklimsel faktörler yanında sel, çekirge gibi doğal afetler (Emecen, 1989: 143) sonucu ortaya çıkmış olmalıdır. Osmanlı toplumunda çok geniş bir kullanım alanı olan üzüme ve türevlerine talebin düşmesi zor bir ihtimaldir. Nitekim XVI. yüzyılın ikinci yarısında Kaza nüfusunda azalmadan ziyade, yaklaşık %35 civarında bir artış bulunması (Adamaz, 2016: 338) üzüme talebin düşmekten öte, artış olacağına açıkça işaret etmektedir.

Burada şunu da belirtmek gerekir ki bazen de bu üretim miktarı köylere göre de değişim göstermektedir. Defterlerdeki kayıtlara göre Gördük kazasında bazı köylerde üretim azalması bulunurken, bazı köylerde üretimin artış göstermesi farklı bir durumu gözler önüne serer. Mesela 1531 yılında Bağözü köyünde 520 (BOA. TD. 165: 525), Kara köyünde 700 Akçelik bağ öşrü bulunurken (BOA. TD. 165: 525), bu rakamlar 1575'te Bağözü köyünde 317 (TK. KKA. TD. 115: 172 b), Kara köyünde 485 akçeye gerilemiştir (TK. KKA. TD. 115: 167 a). Bununla birlikte 1531 yılında Orağlı köyünde 217,5 (BOA. TD. 165: 528), İlyaslar köyünde 1002 akçe olan bağ öşrü (BOA. TD. 165: 530), 1575'te Orağlı köyünde 453 akçeye (TK. KKA. TD. 115: 167 a), İlyaslar köyünde ise 1813 akçeye (TK. KKA. TD. 115: 168 b) yükselmiştir. Yukarıda verilen Bağözü ve Kara köylerinin aksine Orağlı ve İlyaslar köylerinde üretim artışı söz konusudur. Buna göre Kaza'daki bağ öşrünün genel olarak azalması, Kazanın tamamını etkileyen iklim veya tabii afet gibi faktörlerden ziyade, yerel olarak köy bazında meydana gelen birtakım olumsuzluklar ile açıklanabileceği gibi, bu köylerde bilinçli olarak bağ üretiminin azaltılarak, daha rantıbil olan üretime dönüşmüş olabileceğini de düşündürmektedir.

Bostan

Tek bir meyve veya sebzedden ziyade karpuz, kavun, salatalık gibi ürünleri ifade eden bostan (Kazıcı. 2005: 129), XVI. yüzyılda Gördük kazasında meyvecilikte üzümünden sonra en fazla öşür getirisi olan üründür. Tahrir defteri kayıtlarına göre Kaza genelinde hemen her yerleşime yayılan bostan üretiminden 1531 yılında 1098 akçe, 1575'te ise 1201 Akçelik öşür geliri gerçekleştiği belirlenmektedir. Görüldüğü üzere bostan öşründe 103 Akçelik yükselme bulunmaktadır. Bu da %9,38 oranına tekabül etmektedir.

Bostan üretimi içinde yer alan kavun, günümüzde de bölgede önemli bir ürün olarak varlığını sürdürmektedir. Nitekim Kırkağaç kavunu bugün Türkiye çapında meşhur olmuş bir ürün özelliğine sahiptir.

Armut

Gördük kazasının birçok yerleşim biriminde yetiştirildiği görülen armudun 1531 yılındaki öşür toplamı 394 akçedir. 1575'te bu rakam 49 akçe artarak 443 akçeye yükselmiştir. Bu da armuttan elde edilen öşür gelirinin %12,43 oranında arttığını gösterir.

Ceviz

XVI. yüzyılda Gördük kazasında tespit ettiğimiz meyvelerden biri de cevizdir. 1531 yılında, iki adet köyde üretimi bulunan cevizden 90 akçe öşür bedeli elde edilmiştir. Ayrıca bölgede iki adet köyde yetiştirildiği ve öşre konu olduğu tespit edilen "Girdgan" adı ile kayıtlı bir ceviz türünün (Devellioğlu, 1996: 291) toplamda 12 akçe öşür geliri bulunduğu da anlaşılmaktadır. Buna göre Kaza genelinde ceviz ve girdgan üretiminden toplamda 102 akçe öşür geliri elde edildiği görülür. 1575 yılında Kaza'da ceviz üretimi yapılan yerlerin sayının arttığı ve beş adet köy hâsılinda 121 akçe ceviz öşür bedeli bulunduğu görülmekte, girdgan türüyle ilgili herhangi bir malumat ise defter kayıtlarında bulunmamaktadır. Genel olarak bakıldığında yüzyılın ikinci yarısında ceviz üretiminin daha da yaygınlaştığı ve öşür gelirinin %18,62 oranında artarak 19 akçe yükseldiği belirlenmektedir.

İncir

1531 yılında üç adet köyde öşre konu olan incirin toplam öşür miktarı 65 akçedir. Elipare köy hâsılında incir için 1 kile üretim karşılığı 15 akçe (BOA. TD. 165: 526) öşür bedeli olduğu kayıtlıdır. 1575'te ise bir adet daha köyde incirin öşre konu olduğu ve Kaza genelinde öşür bedelinin 15 akçe ile bir miktar artarak 75 akçeye yükseldiği belirlenmektedir. Buna göre incirin öşür gelirindeki artış oranı %15,38'dir. İncir, XVI. yüzyılda bölgede az da olsa ticari olarak yetiştiriciliği yapılan bir üründür.

İğde

İğde de Gördük kazasında yetiştirilen meyvelerden biri olup 1531'de iki adet köyde 25 akçe öşür bedeliyle görülür. 1575'te ise iğde öşrü önceki dönemdeki gibi iki köy ve 25 akçe ile sınırlı kalmış, üretim yer ve miktarında herhangi bir değişme olmamıştır. İncir gibi iğde de az da olsa XVI. yüzyılda ticari olarak bölgede adından söz ettiren meyvelerden biridir.

Badem

1531 yılında Kaza genelinde sadece Elipare köyünde üretimi olduğu anlaşılan bademin öşür bedeli defterde 24 akçe olarak kayıtlı olup, bunun kile karşılığı da 2 olarak belirlenmektedir. 1575'te Kaza genelinde üretiminin bir hayli genişlediği anlaşılan bademin sekiz adet köy hâsılında kaydı bulunmakta ve toplam öşür gelirinin de 108,5 akçeye yükseldiği tespit edilmektedir. Buna göre bademin öşür gelirinde 84,5 Akçelik artış bulunmakta, bu da yaklaşık %352 oranında bir yükselmeye işaret etmektedir. Görüldüğü üzere rakamsal olarak büyük boyutlarda olmasa da badem üretiminde yüzdelik bazda ciddi bir artış bulunduğunu söyleyebiliriz.

Zerdalü

Bir çeşit kayısı olan Zerdalü meyvesi 1531 yılında sadece Koçaklı köyünde 20 akçe öşür bedeliyle tespit edilmektedir. Her ne kadar tek bir köyde, düşük bir öşür geliriyle görülse de vergiye konu olması, bu tarihte zerdalünün Kazada ticari amaçla yetiştirildiğini ve ekonomik hayat içinde yer bulduğunu göstermesi bakımından önemlidir. 1575'te de sadece Koçaklı köyünde ticarete konu olan zerdalünün, öşür toplamının ise önceki tahrir göre biraz düştüğü ve 12 akçeye gerilediğini görüyoruz. Bu da zerdalünün öşür gelirinde %40 oranında azalma gerçekleştiğini gösterir. Bunda da olumsuz iklim gibi çeşitli sebeplerin etkili olduğunu ifade edebiliriz. Ayrıca zerdalünün bölgede yetirildiği alan ve miktarında artış bulunmaması, bu meyveye duyulan talepte de herhangi bir yükselme olmadığını gösterir.

Bahçe ve Kesik

Tahrir defterlerinde "Bahçe" ve "Kesik" olarak zikredilen ve Gördük kazasında tespit edilen öşür gelirleri de bulunmaktadır. Kazada yetiştirilen bahçe bitkilerinden alınan bu öşürler her ne kadar düşük bir miktarda da olsa, bölgenin ticari hayatında yer bulmaları açısından önem arz eder. Bunların toplamı 1531 yılında 65 akçe iken, 1575 yılında ciddi bir artış göstermiş ve 460 akçeye yükselmiştir. Artış oranı 395 akçe ile yaklaşık %607 civarındadır. Yüzyılın ilk yarısında birkaç hâsıl kaydında görülen bahçe ve kesik öşrü, yüzyılın ikinci yarısında on civarında hâsıl kaydı içinde yer alır. Bu da yüzyılın ikinci yarısında bahçe bitkilerinin Kazada ticari anlamda üretiminin yaygınlaştığını gösterir. Bu gelişmede talep artışı ve olumlu iklimsel yapının etkili olduğunu da burada ifade edebiliriz.

Soğan (Piyaz) ve Sarımsak (Sir)

XVI. yüzyılda Gördük kazasında soğan üretiminin oldukça yaygın olduğu ve Kazadaki yerleşimlerin büyük bölümünde yetiştirildiği, tahrir defterlerinden tespit edilmektedir. Kaza genelinde 1531 yılında 777 Akçelik soğan öşrü bulunurken, 1575'te bu rakam 330 akçe artışla 1107 akçeye yükselmiştir. Bu da %42,47 oranına karşılık gelir.

Gördük kazasında, soğana göre daha az yer ve miktarda üretimi olan sarımsağın 1531 yılında toplam öşür miktarı 74 Akçedir. 1575'te ise sarımsak öşrü 27 akçe olarak gerçekleşmiştir.

Soğan ve sarımsak öşrü defterlere bazen ortak olarak yazılmıştır. Bu yöntemin kullanılmasında rekoltenin düşük olması etkili olabilir. Nitekim her zaman böyle birleştirme yapılmamış, soğan ve sarımsak müstakil olarak deftere kaydedilmiştir. Toplam miktardaki paylarının ayrımını tam olarak

yapamadığımızdan, bunların miktarının düşük olduğu ve toplam hâsılı büyük oranda etkilemeyeceği düşüncesiyle de soğan ve sarımsağın çalışmada ortak verilen öşür rakamları, tahrir defterlerinde ilk olarak yazılan soğan öşrü içinde değerlendirilmiştir. Dolayısıyla çalışmada belirtilen soğan öşründeki artış içinde bir miktar sarımsak öşrü de bulunmakta olduğundan, yüzyılın ikinci yarısındaki sarımsak öşrü toplamının biraz daha yüksek olduğunu da belirtmek gerekir.

Değirmen (Asiyab)

XVI. yüzyılda Gördük kazasında üretimi yapılan özellikle hububat ürünlerinin öğütülmesinde, susam gibi bitkilerin yağının çıkarılmasında kullanılan değirmenlere (asiyab) de burada yer vermekte fayda bulunmaktadır. Nitekim değirmenler doğrudan olmasa da dolaylı yoldan bölgede yapılan tarımsal faaliyetler içinde yer alır. Bölgedeki ekmek ve hamur işleri yapımında kullanılan un üretiminde, değirmenler büyük kolaylık sağlar. Tahrir defterlerinde “asiyab” olarak yer bulan su değirmenlerine (Devellioğlu, 1996: 44) bölgede sıkça rastlanmaktadır. Ayrıca “Ding” adını taşıyan değirmenler de bölgede bulunur. Bunlar su veya hayvan gücü ile çalışmakta, genellikle de çeltiğin kabuğundan ayrılması yanında, susam gibi bazı ürünlerin yağının çıkarılmasında kullanılmaktadır. Bunlardan yıl içinde çalıştığı ay sayısına göre aylık 5 akçe maktu olarak vergi alındığı görülür (Emecen, 1989: 259, 260).

1531 yılında Kaza genelinde 16 adet değirmenin (Asiyab) bulunduğu, bunlardan üç adedinin harap olduğu ve değirmenlerden elde edilen yıllık vergi miktarının da toplamda 1155 akçeyi bulduğu tespit edilmektedir. Bölgede yer alan değirmenlerin taş sayılarının değişiklik göstermekle birlikte, üç adede kadar çıktığı, toplamda da 27 adede ulaştığı belirlenmektedir. Bu değirmenlerin yanlarında bulunan akarsuların debisine göre yılda 3 ile 12 ay arasında çalıştıkları, başka bir ifadeyle faal oldukları da belirlenmektedir (Bkz. Tablo 13).

1575'te ise Kaza genelinde yine yılın 3 ile 12 ayı arasında faaliyet gösteren ve ikisinin harap olduğu anlaşılan 23 adet değirmen bulunduğu görülür. Bunların toplam değirmen taşı sayısı da 53 adettir. Toplam yıllık geliri de 1835 akçedir (Bkz. Tablo 20). Görüldüğü üzere bu tarihte, önceki döneme göre değirmen adedi ve bunların sahip olduğu taş (değirmen taşı) sayıları artmış, buna paralel olarak, Kaza genelinde değirmenlerden elde edilen gelir de 680 akçe ile %58,87 oranında yükselme göstermiştir.

Gördük kazasındaki değirmen sayılarındaki yükselmeye, hububat ve susam gibi bazı sınaî bitkilerdeki üretim artışının rolü olduğunu söyleyebiliriz. Bu ürünlerdeki üretim artışına binaen, bölgede ihtiyaç duyulan değirmen sayısının da artması kaçınılmazdır. Dolayısıyla Gördük kazası bölgesinde, zirai üretim artışına paralel olarak, değirmen sayısında da artış meydana gelmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin yaşadığı Gördük ve çevresi, Osmanlı Devleti'nin klasik taşra teşkilatı içinde Kaza olarak yer almış ve sahip olduğu arazilerde Osmanlı ülkesinin diğer birçok yerinde olduğu gibi, başta hububat olmak üzere çeşitli tarımsal ürünlerin ziraatı yapılmıştır. Buradaki tarımsal üretimin miktar ve çeşitliliğinin arazi ve iklim yapısı yanında, devlet veya halkın talepleri doğrultusunda şekillendiği muhakkaktır. Bu durumlar çerçevesinde XVI. yüzyılda bölgede, hububat, bakliyat, sanayi bitkileri, sebze ve meyve yetiştiriciliğinin yapıldığı tespit edilmektedir. Dolayısıyla Osmanlı ülkesinin birçok yerinde olduğu gibi Gördük kazasında da ekonominin temelini ağırlıklı olarak tarım olduğu görülür. Timar sisteminin de uygulandığı bölgede, bu sistem içinde tarımsal ürünlerden, şahıslardan, hayvancılıktan alınan vergiler yanında diğer birçok vergi kalemlerini de takip edebilmekteyiz. Kazada 1531 yılında timar sisteminin toplam geliri 224057,5 akçedir. Bu rakam 1575'te 93357,5 akçe ile %41,66 oranında artarak, 317415 akçeye yükselmiştir. Gördük kazasında timar sistemi içinde öşür gelirleri payı 1531 yılında hububatta %60,13, bakliyatla %0,70, sanayi bitkilerinde %13,36 ve meyve-sebzede de %6,08 olarak gerçekleşirken, öşür gelirlerinin toplamı %80,27'lik paya ulaşmıştır. 1575'te de benzer bir tablo söz konusudur. Bu tarihte timar sistemi içinde öşür gelirleri oranı hububatta %63,88, bakliyatla %1,17, sanayi bitkilerinde %11,26, meyve ve sebze de %4,37 şeklinde tespit edilirken, öşür gelirlerinin toplam payı %80,68 civarında gerçekleşmiştir.

XVI. yüzyılda Gördük kazasında tarımsal üretimde öşür getirisi bakımından hububat ilk sırada yer alırken, onu sırasıyla sanayi bitkileri, meyve-sebze ve bakliyat ürünleri takip etmektedir. Burada şunu belirtmek gerekir ki hububat gelirleri, yüzyılın ilk ve ikinci yarısında, bölgede kendisine en yakın gelire sahip sanayi bitkilerinden elde edilen gelire göre, beş kattan fazla önde görünmektedir. Meyve-sebze ve bakliyat gelirleri ise hububat gelirleriyle kıyaslanamayacak kadar geride kalmıştır. Dolayısıyla bu dönemde Gördük kazasında tarımsal üretimde hububatın açık ara önde olduğunu ve bölgede daha çok hububat üretimine ağırlık verildiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte öşür gelirlerinde yüzyılın ikinci yarısında artış oranı bakımından bakliyat %134,88 ile ilk sırada yer alırken, hububat %50,48 ile ikinci, sanayi bitkileri %19,36'yla üçüncü ve %1,70 artış oranıyla da meyve-sebzedeki artış oranı sonuncu olmuştur.

Gördük kazasında yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen öşür gelirleri artış oranlarını, Osmanlı ülkesi ve Kaza bölgesinde tespit ettiğimiz enflasyon hareketi çerçevesinde değerlendirmekte fayda bulunmaktadır. Nitekim XVI. yüzyılın ikinci yarısında Gördük kazasındaki enflasyon hareketleri, bölgede üretilen tarımsal ürünlerin birim fiyatlarındaki yukarı yöndeki değişimlerden tespit edilebilmektedir. Bu yükselme oranları ürüne göre %16,6 ile %25 arasında değişim gösterir. Mesela darının müd kıymeti %16,6 oranında artarken, yulafta bu oran %25 olarak gerçekleşmiştir. (Bkz. Tablo 3) Buna göre yukarıda belirttiğimiz Kaza genelinde elde edilen öşür gelirlerindeki artış oranlarının bir kısmı reel bir artışı yansıtmaz. Nitekim bölgede ortalama %20 civarında değişen oranlarda fiyat artışları olurken, sanayi bitkileri ve meyve-sebze gelirlerindeki artışın bunun gerisinde kalması veya yakın olarak seyretmesi, bu gruptaki ürünlerin gerçekte değerlerinin rakamlarda ifade edildiği şekilde artmadığını ortaya koyar. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki üretim miktarlarındaki kilogram (müd-kile) cinsinden artış ve düşüşler de toplam kıymet miktarını etkileyebileceği için, bu hususu da göz önüne almak gerekir. Mesela çeşitli sebeplerle bir ürünün bölgede üretimi azaldığında, doğal olarak ondan elde edilen yıllık gelir de azalmış olacaktır. Dolayısıyla totalde üretim artışının az ya da çok olması toplam geliri de etkileyecektir. Buna göre gelir artış oranının az veya çok olmasının üzerinde, fiyatların yükselmesi ve düşmesinin yanında, üretim miktarının artması veya azalmasının da etkili olduğunu ifade edilebiliriz. Ayrıca XVI. yüzyılda Gördük kazasında görülen enflasyon hareketi bölge halkını ekonomik yönden olumsuz etkilediği gibi, makro düzeyde Osmanlı ülkesinde de ekonomik sorunların bulunduğu işaret etmesi bakımından önem arz etmektedir.

XVI. yüzyılda Kazadaki hububat üretiminde yüzyılın ikinci yarısındaki kilogram (Müd-Kile) bakımından artış miktarlarında farklılıklar tespit edilmektedir. Yüzdeler (%) olarak bakıldığında yaklaşık artış oranları şu şekildedir: Darı 200, burçak 61, arpa 58, buğday 25, yulaf 9 oranında yükselmiştir. Bakliyat ürünlerinde ise yüzdeler (%) nohut 134, mercimek 84, bakla 65 oranında artış gösterirken, börülce üretiminin %33 oranında gerilediği tespit edilmektedir.

Bu oranlardaki artışlar toplam üretim miktarlarını değil, sadece yüzdeler (%) üretim artış oranlarını ortaya koymaktadır. Mesela arpanın 1531 yılına göre 1575'te ki üretim miktarındaki artış %58, buğdayın ise %25 civarında olması Kaza bölgesinde kilogram cinsinden arpanın buğdaydan daha fazla üretildiği anlamına gelmez. Nitekim tablolarda da görüleceği üzere buğdayın kilogram olarak, arpanın çok daha üstünde üretimi bulunmaktadır. Arpa üretiminin kilogram (Müd-Kile) cinsinden buğdaya göre iki kattan fazla artış oranına sahip olması, bölgede arpaya buğdaydan daha çok ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmış olabileceği gibi bir düşüncüyü akla getirir de buğdayın daha fazla aranan bir ürün olması nedeniyle böyle bir düşüncenin gerçeği pek yansıtmayacağını ifade edebiliriz. Burada iklim ve arazi şartlarının esas etkiyi oluşturduğunu ve oranlarda bir miktar etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Gördük kazasında hububat ürünlerinin üretimlerinde, yüzyılın ikinci yarısında bir artış söz konusudur. Çeltik üretiminde, tohumla birlikte ele alındığında bir gerileme söz konusu olsa da yalnızca çeltik öşürü olarak ele alındığında, burada da bir artışın olduğu belirlenmektedir. Bakliyat ürünlerinde de genel olarak üretim yükselmesi bulunmakla birlikte, sadece börülce üretiminde küçük bir gerileme olduğu anlaşılmaktadır.

XVI. yüzyılda Gördük kazasında üretilen hububat gibi taneli bitkilerin öğütülmesinde yine bölgede kurulan değirmenlerden yararlandığı da defterlerdeki kayıtlardan anlamaktayız. Bunlar su gücüyle çalışan değirmenler (Asiyab) olup akarsuyun faal olma durumuna göre yılın 3 ile 12 ayı arasında farklı çalışma süreleri mevcuttur.

XVI. yüzyılda Gördük kazasında bazı sanayi bitkilerin üretiminin yapıldığı, pamuğun da bunların içinde önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Sanayi bitkilerinin öşür gelirleri açısından bakıldığında Kaza genelinde hububattan sonra ikinci sırada yer aldığı belirlenmektedir. Bölgede üretilen sanayi bitkilerinin Kaza bölgesi halkı tarafından kullanıldığı, ihtiyaç fazlasının ise Sancağın veya ülkenin diğer bölgelerine gönderildiğini de söylemek mümkündür. Yüzyılın ikinci yarısında palamut ve saz ürünlerinin aksine, bu grupta yer alan diğer ürünlerin öşür gelirlerinin genel olarak arttığı belirlenmektedir. Elde etmiş olduğumuz tarihi veriler yanında ziraat mühendislerinin de çalışmalarıyla geçmişte olduğu gibi günümüzde de bölgede pamuk üretimi adına adımlar atılabileceğini ve ülke ekonomisine katkı sunulabileceğini burada ifade edebiliriz.

XVI. yüzyılda Gördük kazasında meyve-sebze üretimi ve bundan elde edilen gelirin, diğer tarım ürünleri grubu içinde sıralaması üçüncülüğe karşılık gelmektedir. Meyve-sebze grubu, sadece bakliyat grubundan elde edilen gelirin önünde yer almıştır. Bunda da özellikle üzümün payı oldukça büyük boyuttadır. Öşür gelirlerinden hareketle bostan üretiminin de bölgede oldukça iyi seviyelerde olduğu söylenebilir. Kaza bölgesinde armut, badem, incir ve ceviz gibi meyveciliğin yüzyılın ikinci yarısında gelişme gösterdiğini de ifade edebiliriz. Nitekim bunların üretim alanları bölgede genişlediği gibi, bunlara ait öşür gelirleri de yükselme göstermiştir.

Genel olarak bakıldığında XVI. yüzyılda Gördük kazasında canlı bir tarımsal hayat vardır. Bölgede üretilen tarımsal ürünlerin hem bölge ekonomisine hem de ülke ekonomisine katkı sunduğunu söyleyebiliriz. Tarımsal üretimin bölge insanına iş alanları oluşturması yanında, ekonomik olarak da fayda sağlaması da önem arz etmektedir.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

Bu araştırmada incelenen dokümanlar yalnızca mevcut arşiv kaynakları ve yazılı materyallerden oluşmakta olup, insan veya hayvan katılımcılarından veri toplanmamıştır. Araştırma sürecinde hiçbir biyolojik veya davranışsal veri kaydedilmemiş, doğrudan insanlar üzerinde deney veya gözlem yapılmamıştır. Bu nedenle, ilgili etik kurullardan onay alma zorunluluğu bulunmamaktadır. Çalışma, mevcut dokümanların içerik analizi veya incelemesine dayandığı için, etik kurallar çerçevesinde herhangi bir ihlal söz konusu değildir.

The documents examined in this research consist only of existing archival sources and written materials, and no data was collected from human or animal participants. No biological or behavioral data was recorded during the research process, and no experiments or observations were made directly on humans. Therefore, there is no obligation to obtain approval from the relevant ethics committees. Since the study is based on content analysis or review of existing documents, there is no violation within the framework of ethical rules.

Kaynakça

I. Arşiv Vesikaları

- A. (BOA.). Tahrir Defteri: 165.
B. (TK. KKA). Tahrir Defteri: 115.

II. Araştırma Eserler

- Abdioğlu, H. & Çakır, B. (2021). Osmanlı devletinde çeltik tarımı ve muhasebe işlemleri. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (2021 Özel Sayı), 205-224.
- Adamaz, K. (2016). Gördük kazası'nın demografik yapısı (1530-1575). *CBÜ. Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (1), 331-362.
- Akdağ, M. (1995). *Türkiye'nin iktisadi ve içtimai tarihi (1453-1559). C.1-2*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Akurgal, E. (2000). *Anadolu kültür tarihi*. (10. Baskı) Ankara: Tübitak Yayını.
- Atalay, İ. (2005). *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya*. (4. Baskı) İzmir: META Basım Matbaası.
- Atar, B. (2017), Gıdamız buğdayın, geçmişten geleceğe yolculuğu. *SDÜ. Yalvaç Akademi Dergisi*, 2(1), 1-12.
- Ayaşan, T. (2010). Burçağın (*Vicia ervilia* L.) hayvan beslemede kullanılması. *Kafkas Ü. Veterinerlik Fak. Dergisi*, 16 (1), 167-171.
- Aysan, M. A. (2018). Dünyada ve Osmanlı devleti'nde enflasyon. *Accounting and Financial History Research Journal*, (14), 92-123.
- Barkan, Ö. L. (1943). *XV ve XVI inci Asırlarda osmanlı imparatorluğunda zirai ekonominin hukuki ve mali esasları, kanunlar I*, İstanbul: İÜ. Edb. Fak. Yayını.
- Baykara, T. (2001). *Türk kültür tarihine bakışlar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını.
- Braudel, F. (1989). *Akdeniz ve akdeniz dünyası. C.1*. (M. Ali Kılıçbay, Çev.), İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Canatar, M. (1998). Osmanlılarda bitkisel boya sanayii ve boyahaneler üzerine. H. İnalçık, N. Göyünç, H.W. Lowry, İ. Erünsal, K. Kreiser, A. A. Şentürk (Ed.), *Osmanlı araştırmaları-XVIII içinde* (ss.89-104). İstanbul: Enderun kitabevi.
- Çaçan, E. & Kökten, K. (2019). Tahıl türlerinin kaba yem olarak değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Ege Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 56 (2), 221-229.
- Çerçi, F. (2000). *Gelibolulu mustafa ali ve künhü'l – ahbar'ında II. selim, III. murat ve III. mehmet devirleri. C. 1*.Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Çınar, T. (2023). 19. Yüzyılda Osmanlı devleti'nde yulaf üretimi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, (28), 191-205.
- Demir, M. (2022). 16. Yüzyılda Osmanlı devleti'nde zirai üretimi etkileyen faktörler üzerine bir değerlendirme. *SUTAD*, (55), 297-325.
- Demirgöl, F. (2018). Çadırdan saraya türk mutfağı. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 105-125.
- Devellioğlu, F. (1996). *Osmanlıca-türkçe ansiklopedik lügat*. (13. Baskı) Aydın Kitabevi, Ankara.
- Emecen, F. M. (1989). *XVI. Asırda Manisa Kazası*. Ankara: TTK. Yayını.
- Emecen, F. M. (1993). Çeltik. *DİA*, içinde (C.8, ss. 265-266). İstanbul: TDV. Yayını.
- Erbaş Köse, Ö.D., & Mut, Z. (2019). Yerli ve yabancı bazı arpa (*Hordeum vulgare* L.) çeşitlerinin mineral madde içerikleri. *KSÜ Tarım ve Doğa Dergisi*, 22 (5), 671-677.
- Etikan, S. (2011). Doğal boya geleneğinin türk halı sanatında yeri ve önemi üzerine bir değerlendirme. *Türk Sanatları Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 11-16.

- Gökçen, İ. (1945). *XVI. ve XVII. Yüzyıl vesikalarına göre manisa'da deri sanatları tarihi üzerinde bir araştırma*. İstanbul: Manisa Halkevi Yayını.
- Gökmen, E. (2010). XIX. Yüzyıl ortalarında alaçehir'de tarım ve hayvancılık. *Gazi Akademik Bakış*, 3 (6), 213-236.
- Grohmann, A. (1988). Öşür. *MEB. İslam ansiklopedisi* içinde (C. 9, ss. 482-485). Ankara: Meb. Yayını.
- Güçer, L. (1964). *XVI-XVII. Asırlarda osmanlı imparatorluğunda hububat meselesi ve hububattan alınan vergiler*. İstanbul: İÜ. İktisat Fakültesi Yayını.
- Gülümser, A. (2016).Dünyada ve türkiye'de yemeklik dane baklagillerin durumu. *Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi*, (25 - Özel sayı-1), 292-298.
- Günay, V. (2001). Köyden kasabaya: kırkağaç'ın gelişimi (XVI. yüzyıl).*Manisa Araştırmaları- 1*, 39-53.
- Gündüz, A. (2008). XVI. Yüzyılın ikinci yarısında amik nahiyesi (1550-1584).*Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (10), 233-256.
- Gürkan, E. S. (2011). Osmanlı-habsburg rekabeti çerçevesinde Osmanlıların XVI. yüzyıl'daki Akdeniz siyaseti. Haydar Çoruh-M. Yaşar Ertaş-M. Ziya Köse (Ed.),*Osmanlı dönemi akdeniz dünyası içinde* (ss11-50). İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Hinz, W. (1990). *İslam'da ölçü sistemleri*.(Acar Sevim, Çev.) İstanbul: MÜ. Edb. Fak. Yay.
- İnal, S. (2014). Türkiye ve yunanistan'da palamut meşesi ve ekonomik önemi. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 2(1), 107-119.
- İnalçık, H. (1987). *Hicri 835 tarihli suret-i defter-i sancak-i arvanid*. (2. Baskı) Ankara: TTK. Yayını.
- Kafalı Y., F. (2019). Adana ovalarında endüstriyel tarım bitkilerinin üretimindeki değişiklikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (3), 973-986.
- Kalkan, İ. & Özarık, B. (2017). Tam buğday ekmeği ve sağlık üzerine etkisi. *Aydın Gastronomy*, 1(1), 37-46.
- Kallek, C. (2020). Müd. *DİA.*, içinde (C.31, ss.455-457). İstanbul: TDV. Yayını.
- Kallek, C. (2022). Kile. *DİA.*, içinde (C.25, ss.567-570). Ankara: TDV. Yayını.
- Kaplan, D. (2022). Sade hayatın iz bırakan dokuması: terpink'te hasır-hesir. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, (85), 29-39.
- Karakullukçu, E. & Adak, M. S. (2008). Bazı nohut (*Cicerarietinum L.*) çeşitlerinin tuza toleranslarının belirlenmesi. *Ankara Ü. Tarım Bilimleri Dergisi*, 14(4), 313-319.
- Karaman, R., Akgün, İ. & Türkay, C. (2020). İnsan beslenmesinde alternatif besin kaynağı: yulaf. *Türk Bilim ve Mühendislik Dergisi*, 2 (2), 78-85.
- Karaoğlu, M. M. & Kotancılar, H.G.(2001). Tahıl ürünlerinin sağlığımız açısından önemi. *Atatürk Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 32 (1), 101-108.
- Kazıcı, Z. (2003). *Osmanlı'da toplum yapısı*, İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Kazıcı, Z. (2005). *Osmanlı'da vergi sistemi*. İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Kızıltan, Özdemir, A. (2008). Osmanlı vergi düzeninde temettuat uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Dumlupınar Ü. Sosyal Bil. Dergisi*, (20), 57-66.
- Köse, M. & Kardeş, Y. M. (2021). Baklanın (*Vicia faba L.*) besinsel içeriği ve tıbbi açıdan yararları. *Iğdır Üniv. Fen Bil Enst. Dergisi*, 11(3), 2371-2379.

- Kütükoğlu, M. S. (2000). *XV ve XVI. Asırlarda izmir kazasının sosyal ve iktisadi yapısı*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitap.
- Ortaylı, İ. (2004). 17. Yüzyıl sonlarında orta anadolu vilayetlerinin toplumsal ekonomik durumu üzerine. *Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadi ve Sosyal Değişim Makaleler* (2. Baskı), içinde (C.1, s.9-14), Ankara: Turhan Kitabevi Yayını.
- Öztürk, T. (2002). Osmanlıda narh sistemi. *Türkler içinde* (C. 10, s.861-871), Ankara: Yeni Türkiye Yayını.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*. C. 3, İstanbul: MEB. Yayını.
- Pamuk, Ş. (2000). *Osmanlı imparatorluğunda paranın tarihi*. (2. Baskı), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Pekşen, E. & Artık, C. (2005). Antibesinsel maddeler ve yemeklik tane baklagillerin besleyici değerleri. *OMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20 (2), 110-120.
- Serin, Y., Tan, M. & Çelebi, H. B. (1997). Erzurum yöresine uygun burçak (*Vicia ervilia* (L.) willd.) hatlarının belirlenmesi. *Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi*, (6), 13-22.
- Solak, İ. (2008). Osmanlı imparatorluğu döneminde anadolu'da meyve ve sebze üretimi. *SÜ. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (24), 217-251.
- Şahin, C., Doğanay, H., & Özcan, N. A. (2007). *Türkiye coğrafyası (fiziki beşeri-ekonomik jeopolitik)*. (6. Baskı), Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, G. (2016). 2016 Uluslararası bakliyat yılı hasebiyle türkiye'de mercimek (*lens culinaris* medik) yetiştiriciliği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1665-1696.
- Ünal, M. A. (1998). *Osmanlı müesseseleri tarihi*. (2. Baskı), Isparta: Kardelen Kitabevi.
- Ünlü, H. & Padem, H. (2005). Börülce (*vigna unguiculata* (L.) walp.) çeşitlerinde farklı ekim zamanlarında sulu ve kurak koşullarda verim ve kalite özelliklerine etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(3), 83-91.
- Ünver, A. & Özcan M. (2006). Türkiye'de yabancı olarak yetişen bazı sumak (*rhuscorigaria* L.) meyvelerinin fiziksel ve kimyasal özelliklerinin belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20 (40), (2006) 111-116.
- Taş, K. Z. (2020). Osmanlı çeltik üretim sahası olarak konrapa ya da osmanlı sarayının nadidesi konuralp pirinci. *Balıkesir Ü. Sosyal Bil. Dergisi*, 23(44), 1253-1268.
- Taşçı, R. & Bayramoğlu, Z. (2020). Arpa üretim işleme ve pazarlama yapısının değerlendirilmesi. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10(4), 2988-2998.
- Uluçay, M. Ç. & Gökçen, İ. (1939), *Manisa tarihi*. İstanbul: Manisa Halkevi Yayını.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı tarihi*. C. 1, (7. Baskı), Ankara: TTK. Yayını.
- Yener, T. & Başal H. (2016). İkinci ürün pamuk (*gossypium hirsutum* L.) tarımında kullanılan yaprak gübrelerinin verim, verim komponentleri ve lif kalite özellikleri üzerine etkisi. *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 63-69.

Extended Abstract

Gördük and its surroundings have hosted various civilizations for centuries. The region came under Turkish sovereignty with the Saruhanoğulları Principality and later became a District within the Provincial Organization of the Ottoman Empire. The economic history of Gördük and its surroundings has not been comprehensively addressed by researchers to date. Therefore, in order to fill this gap to some extent, the study aims to examine the 16th century of the region. It is aimed to reveal the agricultural structure of the century. For this purpose, all the products cultivated in Gördük District in the 16th century were grouped and discussed respectively, and by comparing their situations in the first and second half of the century, current developments and changes were revealed with various evaluations. Thus, an attempt was made to determine the agricultural production profile of the Gördük District. The data obtained are also given in tables in the appendices. At the same time, factors that affect agricultural production in the region positively or negatively are also mentioned.

One of the main sources of the study is the register book dated 1531, registered in the Presidential Ottoman Archives with number 165, and the other is the register book dated 1575, registered in the Kuyud-ı Kadime Archives of the General Directorate of Land Registry and Cadastre, numbered 115.

As can be seen from the register books, agriculture constituted the basis of the economy in Gördük and its surroundings in the 16th century. We can state that the amount and diversity of agricultural production in the region is shaped in line with the demands of the state or the people, as well as the land and climate structure. It is also possible to say that the agricultural products produced in the region during this period contributed to the economy of both the region and the country. It is important that agricultural production not only creates jobs for the people of the region, but also provides economic benefits. In the study, the agricultural potential of the region was grouped under 4 headings. These are: Cereals, legumes, industrial plants and fruits and vegetables. There is a decrease in the production amounts of some of the products in these groups in the second half of the century, and an increase in some of them. For example, while there is an increase in wheat and millet production, there is a decrease in cowpea and acorn production.

The total income of the timar system in the district in 1531 was 224057.5 coins. This figure increased by 41.66% from 93357.5 coins in 1575 to 317415 coins. The total share of tithe revenues in the timar system in Gördük District in 1531 was 80.27%. A similar picture existed in 1575, and the total share of tithe revenues within the Timar system was around 80.68%.

In Gördük District in the 16th century, grain was in the first place in terms of tithe income in agricultural production, followed by industrial plants, fruit-vegetables and legumes, respectively. It should be noted here that grain revenues appear to be more than five times ahead of the revenues from industrial plants with the closest revenues in the region in the first and second half of the century. Fruits, vegetables and pulses revenues are far behind compared to grain revenues. Therefore, it is possible to say that grain was by far the leader in agricultural production in Gördük District during this period and that more emphasis was placed on grain production in the region. However, in terms of the increase rate in tithe revenues in the second half of the century, pulses ranked first with 134.88%, cereals came second with 50.48%, industrial plants came third with 19.36% and the increase in fruits and vegetables was 1.70% rate was last. It is useful to evaluate the increase rates of tithe revenues in Gördük District in the second half of the century within the framework of the inflation movement we detected in the Ottoman Country and the District of the District. As a matter of fact, inflation movements in Gördük District in the second half of the 16th century can be detected from the upward changes in the unit prices of agricultural products produced in the region. These increase rates vary between 16.6% and 25% depending on the product. For example, while the mud value of millet increased by 16.6%, this rate was 25% for oats.

Differences are detected in the increase in grain production in the district in the second half of the century in terms of kilograms (Müd-Kile) in the 16th century. Approximate increase rates in percentage (%) are as follows: Millet increased by 200, vetch by 61, barley by 58, wheat by 25, and oats by 9. In legume products, it is determined that while chickpeas increased by 134, lentils by 84 and broad beans by 65 in percentage (%), cowpea production decreased by 33%.

In terms of tithe revenues, industrial plants ranked second after grain throughout the District. In the second half of the century, tithe revenues of products in this group increased, except for acorns and reeds.

In the 16th century, the income from fruit and vegetable production in Gördük District ranked third among other agricultural products. The fruit and vegetable group was ahead of the income generated only from the pulses group. Grapes have a large share in this. Based on tithe income, it can be said that market garden production is at very good levels in the region. We can also state that fruit growing such as pears, almonds, figs and walnuts in the

District region developed in the second half of the century. As a matter of fact, as their production areas expanded in the region, their tithe income also increased.

It is also possible to say that the agricultural products produced in the District were used by the people of the region, and the surplus was sent to other parts of the Sanjak or the country.

We can state here that, with the historical data we have obtained and scientific studies, steps can be taken for cotton production in the region today, as in the past, and contribute to the country's economy.

We can state here that, with the historical data we have obtained and scientific studies, steps can be taken for cotton production in the region today, as in the past, and contribute to the country's economy.

In the 16th century, mills established in the region were used to grind granular plants such as cereals produced in Gördük District. These are water-powered mills, and they have different operating periods between 3 and 12 months of the year, depending on the activity of the stream.

Ekler:

Tablo 1: Akhisar Kazasında Toplam Öşür Miktarları

Grup	Ürünler	1531		1575		Artış	
		Öşür	Toplam	Öşür	Toplam	Akçe	%
Hububat	Buğday	82860	134747,5	124762	202771	68023,5	50,48
	Arpa	23614		44989			
	Yulaf	8789,5		12390			
	Burçak	2439		3584			
	Darı	576		1406			
	Çeltik	16469		15640			
Bakliyat	Nohut	712	1585	2001	3723	2138	134,88
	Bakla	665		1320			
	Mercimek	165		366			
	Börülce	43		36			
Meyve - Sebze	Bağ	10995,5	13639,5	10293	13872,5	233	1,70
	Bostan	1098		1201			
	Bahçe	14		70			
	Kesik	51		390			
	Soğan	777		1107			
	Sarımsak	74		27			
	Armut	394		443			
	Badem	24		108,5			
	Zerdali	20		12			
	İncir	65		75			
	İğde	25		25			
	Ceviz	90		121			
	Girdgan	12		-			
	Sanayi Bitkisi	Pamuk		27279			
Susam		362	858				
Sumak		1037	1049				
Boyalık		486	547				
Palamut		70	25				
	Saz	722		632			
TOPLAM		-	179928	-	256123,5	76195,5	42,34

Tablo 2: Kaza Genelinde Hububat ve Bakliyat Ürünlerinin Toplam Hâsıl Miktarları[‡]

Ürün	1531			1575			Kıymet Artış (%)
	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	
1 Buğday	3272	248	662880	4112	148	998096	50,56
2 Arpa	1616	168	188912	2560	216	359912	90,51
3 Yulaf	844	612	70316	920	816	99120	40,96
4 Burçak	90	2145	24390	145	2190	35840	46,94
5 Darı	8	608	4608	24	1132	11248	144,09
6 Çeltik	-	-	329380	-	-	312800	(-) 5,03
7 Nohut	-	712	7120	-	1667,5	20010	181,03
8 Bakla	-	665	6650	-	1100	13200	98,49
9 Mercimek	-	165	1650	-	305	3660	121,81
10 Börülce	-	45	430	-	30	360	(-) 16,27
Toplam	-	-	1296336	-	-	1854246	

Tablo 3: Hububat ve Bakliyat Ürünlerinin 1 Müd ve 1 Kile Kıymet (Akçe) Bedelleri

Ürün	1531		1575		Artış (%)	
	Müd	Kile	Müd	Kile	Müd	Kile
1 Buğday	200	10	240	12	20	20
2 Arpa	120	6	140	7	16,6	16,6
3 Yulaf	80	4	100	5	25	25
4 Burçak	120	6	140	7	16,6	16,6
5 Darı	120	6	140	7	16,6	16,6
6 Çeltik	-	-	-	-	-	-
7 Nohut	-	10	-	12	-	20
8 Bakla	-	10	-	12	-	20
9 Mercimek	-	10	-	12	-	20
10 Börülce	-	10	-	12	-	20

Tablo 4: Timar Sistemi İçinde Toplam Kaza Gelir Payları

Grup	1531		1575	
	Kaza Geliri İçindeki Payı		Kaza Geliri İçindeki Payı	
	Akçe	%	Akçe	%
Hububat Öşrü	134747,5	60,13	202771	63,88
Bakliyat Öşrü	1585	0,70	3723	1,17
Sanayi Bitkisi Öşrü	29956	13,36	35757	11,26
Meyve Sebze Öşrü	13639,5	6,08	13872,5	4,37
Toplam Timar Sistemi Geliri	224057,5	-	317415	-

[‡] Rakamlar, öşür oranlarıyla çarpılarak elde edilmiştir.

Tablo 5: 1531’de Kaza Timar Sistemi İçinde Gelir Dağılımı

Yer	Dirlik	Miktar
Nefs-i Gördük	Zeamet	21951
Yortanlar	Timar	2943
MezraÇağırnanlu	“	1300
İt Anası	“	1135
Arucaklar	“	2810
Cemaat-ıYörükkan	“	1192
Rıdvan	“	2419
Kara Yusuf lu	“	3408,5
Köseler	“	5751
Balıclı	Has	9053,5
Çötelı	Timar	11000,5
Adıllü	“	7865
Bağ Özü	“	3846,5
Ma’cune	“	5216,5
Cüllahlu	“	3353
Elipare	“	5035
Karbansaraylu	Zeamet	7130
Gılmanlu	Timar	4570
Orağ lu	“	3105
Yahşi	“	2231
Melengi	“	4663
Durbak	“	3323
Yörükcelü	“	5007,5
İlyaslar	“	6999
Kara	Timar	6705,5
İne Beyi nd. § Bayramlu	“	3997
Karatlı (?)	“	3912
Akköy	“	500
Bazerganlu	“	2653
Alayundlu	“	2700
- Gökçeviran	“	1966
- Çaldibi	“	
Dere nd. Sarular	“	3846
Selçuklu	“	4014,5
Hüseyinlü nd. Kara Ali	“	5508
Karakurd	“	2957,5
Bazarcık Boğazı	“	2194
Yortan	“	3034,5
Çandır	“	4927
- Nayib Hızır nd. Pirhan	“	2445,5
- Bozvıran	“	
Gürenez nd. Kulaksuz	“	1406
Karaman	“	9204,5
Kerdime nd. Çölmekci	“	6583,5
Şarabdar	“	6438
Koru Ali Beylü	“	1200
Kızılca Batak	“	3555
Yorma	“	2004
Saraycık	“	1147
- Akça	“	5136
- Sarucalu	“	

§ nd.= “Nam-ı diğer” kısaltılmasıdır. Aşağıdaki tablolarda da aynı şekilde kısaltma yapılmıştır.

Koçaklu	“	3999
Ali-Beylü	Has	2901
Sökülü	Timar	700
Boğa Deresi	“	3115
Toplam	-	224057,5

Tablo 6: 1575’de Kaza Timar Sistemi İçinde Gelir Dağılımı

Yer	Dirlik	Miktar
Nefs-i Gördük	Zeamet	22000
Balıclı	Has	9053
Ali Beylü	“	2910
Şarabdar	“	6438
Mezra Alibeylü tabi-i Şarabdar	“	1200
Kara	“	7000
Koçaklu	“	5000
- Çaldibi	“	3000
- Gökçeviran		
- Akça	Zeamet	2497
- Sarucalu		
-Köseler	“	15800
-Durbak		
Kızılca Batak	“	3555
Yorma	“	2121
Saraycık	“	1147
Karbansaraylı	“	7400
Orağlı	“	9200
İne Beyi nd. Bayramlı	“	4000
Adillü	Timar	8452
İlyaslar	“	13500
Ma’cune	“	5203
Cüllahlu	“	3353
Karakurd	“	3453
Sarular nd. Dere	“	3846
Karaman	“	12000
Kara Ali nd. Hüseyinlü	“	10000
Çötelü	“	13000
Kara Yusuf lu nd. Çilingir	“	10000
Harlı (?)	“	10000
Rıdvan	“	4534
Çandır	“	7500
Elipare	“	5300
Arucak	“	4000
Yortanlar	“	11500
Bazarcık Boğazı	“	4999
Selçuklu	“	7998
Yortan	“	3034
Kerdime nd. Çölmekci	“	10305
Gılmanlu	“	7599
Melengi	“	7000
Yörükcelü	“	9000
Bağ Özü	“	5153
Alayundlu	“	3000
Boğa Deresi	“	6500

Bazerganlu	“	5175
Mezra İldüzen -Kozcuğuz (?) - Sadas- Gülef (?)	“	5000
Nayib Hızır nd. Pirhan	“	3400
Sökülü	“	2800
Yörükân-ı Emir	“	2000
Gürenez nd. Kulaksızlar	“	2500
Akköy	“	500
Mezra Yahşilü Kulu	“	3500
Toplam	-	317415

Tablo 7: 1531’de Gördük Kazasında Buğday- Arpa- Yulaf Üretimine Ait veriler

Yer	Buğday			Arpa			Yulaf		
	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet
Nefs-i Gördük	17	-	3400	9	-	1080	5	-	400
Yortanlar	7	-	1400	3	-	360	1	-	80
Mezra Çağıranganlu	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İt Anası	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arucaklar	5	-	1000	2	-	240	2,5	-	200
Rıdvan	4	4	840	2,5	7	300	3	-	240
Kara Yusufu	9,5	-	1900	4	-	480	3	-	240
Köseler	13	-	2600	5	-	600	5	-	440
Balıclu	15	-	3000	8	-	960	10	-	800
Çöteli	20	-	4000	12	-	1440	6	-	480
Adillü	18	-	3600	10	-	1200	4	-	320
Bağ Özü	7	-	1400	2,5	-	300	2,5	-	200
Ma’cune	12	-	2400	4	-	480	-	-	-
Cüllahlu	8	-	1600	2,5	-	300	1	-	80
Elipare	9	-	1800	3	-	360	1	-	80
Karbansaraylu	12	7	2540	5	3	618	3,5	-	280
Gilmanlu	9	-	1800	7	-	840	3	-	240
Orağlu	6	-	1300	2	-	240	2	-	160
Yahşi	5	8	1080	-	6	36	-	-	-
Melengi	6	4	1040	2	-	240	1	-	80
Durbak	7,5	-	1500	3,5	-	400	4	-	320
Yörükcelü	10	-	2000	4,5	-	540	5	-	400
İlyaslar	10	-	2000	5	-	600	5	-	400
Kara	13	-	2600	4	-	480	-	1,5	4,5
İne Beyi nd. Bayramlu	12	-	2400	3,5	-	450	2	-	160
Karatlı (?)	8	-	2000	3	-	360	2	-	160
Akköy	-	2	20	-	2	12	-	5	15
Bazerganlu	6	-	1200	3	-	360	1,5	-	120
Alayundlu	4,5	-	900	3,5	-	420	-	6	24
- Gökçeviran - Çaldibi	2	-	400	2,5	-	300	-	6	34
Dere nd. Sarular	9	-	1800	4,5	-	540	3	-	240
Selçuklu	10	-	2000	3	1	366	1,5	1	124
Hüseyinlü nd. KaraAli	11	-	2200	4	-	480	4	-	320
Karakurd	7,5	-	1500	3	-	360	3,5	-	280
Bazarcık Boğazi	5	-	1000	3	-	360	2	-	160
Yortan	5,5	-	1100	2,5	-	300	1	-	80
Çandır	9	-	1800	3	-	360	1,5	-	120

- Nayib Hızır nd. Pirhan - Bozviran	5	-	1000	3	-	360	-	10	40
Gürenez nd. Kulaksuz	2	-	400	4	-	480	-	-	-
Karaman	17,5	-	3500	10,5	-	1260	4	-	320
Kerdime nd. Çölmekci	18	-	3600	11,5	-	1380	2	-	160
Şarabdar	12	-	2400	10	-	480	-	-	-
Kızılca Batak	5,5	-	1100	2,5	-	300	1	-	80
Yorma	6	-	1200	2	-	240	-	15	60
Saraycık	2,5	5	550	1,5	-	180	-	15	60
-Akça - Sarucalu	12	1	2410	6	2	732	4	2	328
Koçaklu	7	-	1400	5	-	600	2	-	160
Ali-Beylü	6	-	1200	5	-	600	3	-	240
Sökülü	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boğa Deresi	3	-	600	2	-	240	-	15	60
Ahmedler	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezra İldüzen - Kozcuğuz(?) - Sadas- Gülef (?)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	409	31	82860	202	21	23614	105,5	76,5	8789,5

Tablo 8: 1531’de Gördük Kazasında Burçak- Darı- Çeltik Üretimine Ait veriler

Yer	Burçak			Darı			Çeltik			Çeltik Tohumu		
	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet		
Nefs-i Gördük	1	7	162	-	-	-	200	15	-	12900		
Yortanlar	-	3	18	-	8	48	50	-	-	-		
Mezra Çağıranlı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
İt Anası	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Arucaklar	-	2	12	-	-	-	-	-	-	-		
Rıdvan	-	6	36	-	-	-	-	-	-	-		
Kara Yusufu	-	15	90	-	4	24	-	-	-	-		
Köseler	-	7	42	-	10	60	195	-	-	-		
Balıclu	1,5	-	180	-	-	-	-	-	-	-		
Çöteli	1	-	120	-	-	-	-	-	-	-		
Adillü	1	-	120	-	-	-	-	-	-	-		
Bağ Özü	-	1	60	-	-	-	-	-	-	-		
Ma’cune	-	4	24	-	-	-	-	-	-	-		
Cüllahlu	-	10	60	-	-	-	200	-	-	-		
Elipare	1	-	120	-	-	-	-	-	-	-		
Karbansaraylu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Gılmanlu	1	-	120	-	-	-	100	-	-	-		
Orağlı	-	6	34	-	-	-	-	-	-	-		
Yaşsi	-	2	12	-	-	-	-	-	-	-		
Melengi	-	6	36	-	-	-	-	-	-	-		
Durbak	-	6	36	-	-	-	-	-	-	-		
Yörükcelü	-	11	66	-	5	30	-	-	-	-		
İlyaslar	-	15	90	-	-	-	-	-	-	-		
Kara	-	9	54	-	-	-	500	-	-	-		

İne Beyi nd. Bayramlı	-	2	12	-	2	12	-	-	-	-
Karatlı (?)	-	5	30	-	-	-	-	-	-	-
Akköy	-	8	48	-	5	30	-	-	-	-
Bazerganlu	-	15	90	-	-	-	-	-	-	-
Alayundlu	-	1	6	-	10	60	100	-	-	-
- Gökçeviran	-	2	32	-	-	-	-	-	-	-
- Çaldibi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dere nd. Sarular	-	2	12	-	-	-	134	-	-	-
Selçuklu	-	3	18	-	10	60	100	-	-	-
Hüseyinlü nd. Kara Ali	-	4	24	-	1	6	-	-	-	-
Karakurd	-	6	36	-	-	-	-	-	-	-
Bazarcık Boğazı	-	-	-	-	4	24	-	-	-	-
Yortan	-	5	30	-	5	30	30	-	-	-
Çandır	-	10	60	-	-	-	50	-	-	-
- Nayib Hızır nd. Pirhan	-	1	6	-	10	60	40	-	-	120
- Bozvıran	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gürenez nd. Kulaksuz	-	1	6	-	-	-	-	-	-	-
Karaman	-	9	54	-	-	-	-	-	-	-
Kerdime nd. Çölmekci	-	6	36	-	-	-	480	-	-	-
Şarabdar	1,5	-	180	-	-	-	-	-	-	-
Kızılca Batak	-	2,5	15	-	-	-	-	-	-	-
Yorma	-	1,5	9	-	2	12	170	-	-	-
Saraycık	-	2,5	15	-	-	-	-	-	-	-
- Akça	-	6	36	-	-	-	100	-	-	-
- Sarucalu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Koçaklu	1	-	120	-	-	-	-	-	-	-
Ali-Beylü	-	10	60	-	-	-	-	-	-	-
Sökülü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boğa Deresi	-	2	12	1	-	120	-	-	10	1000
Ahmedler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezra İldüzen - Kozcuğuz(?) - Sadas- Gülef (?)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	9	214,5	2439	1	76	576	2449	15	10	14020

Tablo 9: 1531'de Gördük Kazasında Bakliyat Üretimine Ait Veriler

Yer	Nohut		Bakla		Mercimek		Börülce	
	Kile	Kıymet	Kile	Kıymet	Kile	Kıymet	Kile	Kıymet
Nefs-i Gördük	1	10	1	10	1	10	-	-
Yortanlar	1	10	1	10	-	-	1	10
Mezra Çağırğanlu	-	-	-	-	-	-	-	-
İt Anası	-	-	-	-	-	-	-	-
Arucaklar	-	-	-	-	-	-	-	-
Rıdvan	1	10	1	10	-	-	-	-
Kara Yusufu	1	10	-	-	-	-	-	-
Köseler	2	20	1	10	-	-	-	-
Balıclı	2	20	-	-	-	-	-	-
Çöteli	2	20	-	-	-	-	1	10
Adillü	-	-	-	-	-	-	-	-
Bağ Özü	1	10	-	-	-	-	-	-

Ma'cune	-	-	-	-	-	-	-	-
Cüllahlı	1,5	15	2	20	-	-	-	-
Elipare	3	30	-	-	-	-	0,5	5
Karbansaraylı	-	-	-	-	-	-	-	-
Gılmanlı	-	-	-	-	2	20	-	-
Orağlı	-	-	-	-	-	-	1	10
Yahşi	0,2	2	2	20	-	-	0,3	3
Melengi	1	10	-	-	-	-	-	-
Durbak	2	20	1	10	-	-	-	-
Yörükcelü	1	10	-	-	-	-	-	-
İlyaslar	2	20	-	-	-	-	-	-
Kara	9	90	1	10	1,5	15	-	-
İne Beyi nd. Bayramlı	2	20	2	20	1	10	-	-
Karatlı (?)	-	-	-	-	-	-	-	-
Akköy	4	40	-	-	1	10	-	-
Bazerganlı	1	10	-	-	1	10	-	-
Alayundlu	3	30	6	60	0,5	5	0,5	5
- Gökçeviran	3	30	10	100	-	-	-	-
- Çaldibi	-	-	-	-	-	-	-	-
Dere nd. Sarular	5	50	7	70	-	-	-	-
Selçuklu	1,5	15	1,5	15	1	10	-	-
Hüseyinlü nd. Kara Ali	-	-	-	-	-	-	-	-
Karakurd	2	20	1	10	-	-	-	-
Bazarcık Boğazı	-	-	-	-	-	-	-	-
Yortan	-	-	-	-	-	-	-	-
Çandır	-	-	-	-	-	-	-	-
- Nayib Hızır nd. Pirhan	1,5	15	9	90	-	-	-	-
- Bozvıran	-	-	-	-	-	-	-	-
Gürenez nd. Kulaksuz	-	-	3	30	-	-	-	-
Karaman	-	-	-	-	-	-	-	-
Kerdime nd.	2	20	-	-	1,5	15	-	-
Çölmekci	-	-	-	-	-	-	-	-
Şarabdar	3	30	-	-	3	30	-	-
Kızılca Batak	-	-	-	-	-	-	-	-
Yorma	1,5	15	-	-	-	-	-	-
Saraycık	-	-	-	-	-	-	-	-
- Akça	1	10	4	40	-	-	-	-
- Sarucalu	-	-	-	-	-	-	-	-
Koçaklı	5	50	10	100	3	30	-	-
Ali-Beylü	2	20	-	-	-	-	-	-
Sökülü	-	-	-	-	-	-	-	-
Boğa Deresi	3	30	3	30	-	-	-	-
Ahmedler	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezra İldüzen - Kozcuğuz(?) - Sadas- Gülef(?)	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	71,2	712	66,5	665	16,5	165	4,3	43

Tablo 10: 1531'de Gördük Kazasında Sanayi Bitkileri Üretimine Ait Veriler

Yer	Penbe		Susam		Sumak		Berg-i Sumak	Boya	Palamut	Saz
	Kile	Kıymet	Kile	Kıymet	Kile	Kıymet	Kıymet	Kıymet	Kıymet	Kıymet
Nefs-i Gördük	250	750	0,5	10	-	-	25	-	-	-
Yortanlar	122	366	1	12	-	-	3	-	-	-
Mezra	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çağırğanlu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İt Anası	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arucaklar	150	450	-	-	-	-	40	-	-	-
Rıdvan	125	375	0,5	5	-	30	61	10	-	-
Kara Yusufu	300	900	-	-	-	10	10	10	-	-
Köseler	150	450	1	12	-	-	-	65	-	65
Balıclu	600	1800	2,5	30	-	-	30	20	-	-
Çötelü	600	1800	6	60	-	-	150	50	-	-
Adillü	300	900	1	15	-	-	5	24	-	-
Bağ Özü	250	750	-	-	-	10	-	-	-	-
Ma'cune	400	1200	1	15	-	-	-	10	-	-
Cüllahlu	120	360	-	-	-	-	-	-	40	-
Elipare	150	450	3	30	-	-	22	-	-	-
Karbansaraylu	700	2100	3	30	-	-	-	35	-	-
Gılmanlu	200	600	1	10	-	-	-	50	-	-
Orağlı	160	480	-	-	-	5	-	10	-	-
Yahşi	105	315	0,25	3	-	-	-	-	-	-
Melengi	300	900	1	12	-	-	-	-	-	15
Durbak	80	240	-	-	-	-	-	-	5	-
Yörükcelü	120	360	2	25	-	-	400	20	-	50
İlyaslar	340	1020	-	-	-	33	-	-	-	-
Kara	350	1050	-	-	-	-	10	-	-	-
İne Beyi nd. Bayramlu	120	360	1	12	-	-	20	7	-	-
Karahlı (?)	210	630	-	-	1,5	30	-	20	-	-
Akköy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bazerganlu	100	300	-	-	-	-	-	-	-	-
Alayundlu	110	330	-	-	-	-	25	-	-	35
- Gökçeviran - Çaldibi	50	150	-	-	1	20	-	-	-	-
Dere nd. Sarular	40	120	-	-	-	-	10	-	10	-
Selçuklu	80	240	-	-	-	-	3	15	-	-
Hüseyinlü nd. Kara Ali	400	1200	-	-	-	-	10	-	-	70
Karakurd	80	240	1	12	-	-	-	-	-	-
Bazarcık Boğazı	30	90	-	-	-	-	5	-	-	40
Yortan	140	420	0,5	5	-	-	6	85	-	10
Çandır	200	600	-	-	-	-	2	-	-	-
- Nayib Hızır nd. Pirhan - Bozviran	60	180	-	-	-	-	-	-	10	-
Gürenez nd. Kulaksuz	5	15	-	-	-	-	-	-	-	-
Karaman	301	903	1	12	-	-	-	5	-	437
Kerdime nd. Çölmekci	110	330	1	10	-	-	-	10	-	-
Şarabdar	250	750	2	24	-	-	20	10	-	-

Kızılca Batak	500	1500	-	-	-	-	7	-	-	-
Yorma	8	24	-	-	-	-	-	-	5	-
Saraycık	61	183	0,5	6	-	-	-	10	-	-
-Akça	106	318	1	12	-	-	5	-	-	-
- Sarucalu										
Koçaklu	100	300	-	-	-	-	-	-	-	-
Ali-Beylü	100	300	-	-	-	-	15	20	-	-
Sökülü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boğa Deresi	60	180	-	-	-	-	15	-	-	-
Ahmedler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezra İldüzen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-Kozcuğuz (?)										
-Sadas-Gülef										
(?)										
Toplam	9093	27279	31,75	362	2,5	138	899	486	70	722

Tablo 11: 1531’de Gördük’ Kazasında Meyve Üretimi Öşür Miktarları

Yer												
	Bağat	Bostan	Bahçe	Kesik	Girdgan	Ceviz	Zerdalü	Armut	İğde	İncir	Badem	
Nefs-i Gördük	400	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yortanlar	-	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezra	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çağırğanlı												
İt Anası	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arucaklar	107	42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rıdvan	120	10	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-
Kara Yusuf lu	150	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Köseler	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Balıclu	600	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çötelü	350	100	-	-	-	-	-	10	12	20	-	-
Adillü	160	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bağ Özü	520	10	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-
Ma’cune	140	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cüllahlu	76	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Elipare	920	22	-	-	-	-	-	-	-	1	15	2
Karbansaray lu	-	56	-	-	-	-	-	20	13	-	-	-
Gılman lu	140	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Orağ lu	217,5	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yahşi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Melengi	355	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Durbak	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-
Yörükcelü	371	30	-	-	-	-	-	-	-	30	-	-
İlyaslar	1002	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kara	700	-	-	-	-	-	-	100	-	-	-	-
İne Beyi nd.	21	18	-	-	-	-	-	50	-	-	-	-
Bayram lu												
Karatlı (?)	200	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akköy	-	-	-	-	6	-	-	10	-	-	-	-

Bazerganlu	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alayundlu	-	25	-	-	-	50	-	-	-	-	-	-	-
- Gökçeviran	-	10	-	8	-	-	-	32	-	-	-	-	-
- Çaldibi													
Dere nd.	30	45	-	-	-	40	-	16	-	-	-	-	-
Sarular													
Selçuklu	150		-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-
Hüseyinlü nd.	300	60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kara Ali													
Karakurd	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bazarcık	10	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boğazı													
Yortan	450	20						-	-	-	-	-	-
Çandır	1060	70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- Nayib Hızır	30	30	-	-	6	-	-	10	-	-	-	-	-
nd. Pirhan													
- Bozvıran													
Gürenez nd.	-	4	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kulaksuz													
Karaman	1500	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kerdime nd.	80	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çölmekci													
Şarabdar	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kızılca Batak	-	110	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yorma	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
Saraycık	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-Akça	36	33	-	23	-	-	-	50	-	-	-	-	-
- Sarucalu													
Koçaklu	700	-	-	-	-	-	20	50	-	-	-	-	-
Ali-Beylü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sökülü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boğa Deresi	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ahmedler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezra İldüzen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-Kozcuğuz(?)													
-Sadas- Gülef													
(?)													
Toplam	10995,5	1098	14	51	12	90	20	394	25	1	65	2	24

Tablo 12: 1531'de Gördük Kazasında Sebze Üretimine Ait Veriler

Yer	Piyaz		Sir
	Kile	Kıymet	Kıymet
Nefs-i Gördük	1	7	-
Yortanlar	-	20	-
Mezra Çağırmanlu	-	-	-
İt Anası	-	-	-
Arucaklar	-	10	-
Rıdvan	-	-	-
Kara Yusufu	10,5	16	5
Köseler	2	20	-
Balıclı	-	-	-

Çöteli	-	45	-
Adillü	-	-	-
Bağ Özü	1	5	-
Ma'cune	2	10	-
Cüllahlu	2	10	10
Elipare	2	10	-
Karbansaraylu	5	25	-
Gılmanlu	-	24	-
Orağlu	-	-	-
Yahşi	-	-	-
Melengi	-	10	-
Durbak	2	10	-
Yörükcelü	-	20	-
İlyaslar	-	40	18
Kara	-	20	-
İne Beyi nd. Bayramlı	-	10	-
Karatlı (?)	2,5	15	5
Akköy	-	-	-
Bazerganlu	3	9	-
Alayundlu	3	24	-
- Gökçeviran	-	4	-
- Çaldibi	-	-	-
Dere nd. Sarular	-	160	9
Selçuklu	-	40	10
Hüseyinlü nd. Kara Ali	-	20	10
Karakurd	-	10	-
Bazarcık Boğazı	-	-	-
Yortan	-	10	-
Çandır	-	10	-
- Nayib Hızır nd. Pirhan	-	20	-
- Bozviran	-	-	-
Gürenez nd. Kulaksuz	-	30	-
Karaman	-	32	7
Kerdime nd. Çölmekci	-	10	-
Şarabdar	-	-	-
Kızılca Batak	-	-	-
Yorma	-	-	-
Saraycık	-	-	-
-Akça	-	51	-
- Sarucalu	-	-	-
Koçaklu	-	20	-
Ali-Beylü	-	-	-
Sökülü	-	-	-
Boğa Deresi	-	-	-
Ahmedler	-	-	-
Mezra İldüzen -Kozcuğuz(?) -Sadas-	-	-	-
Gülef (?)	-	-	-
Toplam	36	777	74

Tablo 13: 1531'de Gördük Kazasında Değirmenlere (Asiyab) Ait Veriler

Yer	Adet	Durum	Bab(Taş) Sayısı	Vergi Miktarı	Çalışma Süresi (Ay)
Nefs-i Gördük	2	Faal	2	120	12

		Faal	3	90	6
Yortanlar	1	Faal / Ding	1	30	6
Mezra Çağıranlı	-	-	-	-	-
İt Anası	-	-	-	-	-
Arucaklar	-	-	-	-	-
Rıdvan	-	-	-	-	-
Kara Yusufu	-	-	-	-	-
Köseler	1	Faal/ Ding	1	60	12
Balıclı	-	-	-	-	-
Çötelı	-	-	-	-	-
Adillü	-	-	-	-	-
Bağ Özü	-	-	-	-	-
Ma'cune	-	-	-	-	-
Cüllahlu	-	-	-	-	-
Elipare	-	-	-	-	-
Karbansaraylu	-	-	-	-	-
Gılmanlu	-	-	-	-	-
Orağlı	-	-	-	-	-
Yahşi	-	-	-	-	-
Melengi	-	-	-	-	-
Durbak	-	-	-	-	-
Yörükcelü	-	-	-	-	-
İlyaslar	-	-	-	-	-
Kara	-	-	-	-	-
İne Beyi nd. Bayramlı	-	-	-	-	-
Karatlı (?)	-	-	-	-	-
Akköy	-	-	-	-	-
Bazerganlı	-	-	-	-	-
Alayundlu	2	Faal	2	60	12
		Harap	2	-	-
- Gökçeviran	-	-	-	-	-
- Çaldibi	-	-	-	-	-
Dere nd. Sarular	2	Faal	3	180	12
		Faal/ Ding	1	30	6
Selçuklu	-	-	-	-	-
Hüseyinlü nd. Kara Ali	-	-	-	-	-
Karakurd	-	-	-	-	-
Bazarcık Boğazı	-	-	-	-	-
Yortan	-	-	-	-	-
Çandır	-	-	-	-	-
- Nayib Hızır nd. Pirhan	2	Faal/ Ding	1	15	3
- Bozvıran	-	Harap	-	-	-
Gürenez nd. Kulaksuz	-	-	-	-	-
Karaman	1	Faal	1	60	12
Kerdime nd. Çölmekci	-	-	-	-	-
Şarabdar	-	-	-	-	-
Kızılca Batak	-	-	-	-	-
Yorma	1	Faal	1	30	6
Saraycık	-	-	-	-	-
- Akça	-	-	-	-	-
- Sarucalu	-	-	-	-	-
Koçaklu	-	-	-	-	-
Ali Beylü	1	Faal	2	60	6
Sökülü	-	-	-	-	-
Boğa Deresi	3	Faal	7	420	12

	Hassa msf	-	-	-
	Harap	5	-	-
Ahmedler	-	-	-	-
Mezra İldüzen - Kozcuğuz(?) -Sadas- Gülef (?)	-	-	-	-
Toplam	16	-	1155	-

Tablo 14: 1575'te Gördük Kazasında Buğday- Arpa- Yulaf Üretimine Ait Veriler

Yer	Buğday			Arpa			Yulaf		
	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet
Nefs-i Gördük	16	-	3840	9	-	1260	5	-	500
Balıclı	12	-	2880	6	-	840	5	-	500
Ali Beylü	5	-	1200	5	-	700	2	-	200
Şarabdar	10	-	2400	10	-	1400	4	8	440
Alibeylü tabii Şarabdar	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kara	13	-	3120	4	-	560	-	10	50
Koçaklı	9	-	2160	7	-	980	2	-	200
- Çaldibi - Gökçeviran	3	-	720	4	-	560	-	10	50
- Akça - Sarucalu	15	-	3120	10	-	1400	2	-	200
-Köseler -Durbak	25	-	6000	14	-	1960	10	-	1000
Kızılca Batak	5	-	1200	3	-	420	1	-	100
Yorma	3	-	720	3	-	420	-	10	50
Saraycık	3	-	720	1	-	140	-	9	45
Karbansaraylı	12	-	2880	6	-	840	3,5	-	350
Orağlı	18	-	4320	10	-	1400	6	-	600
İne Beyi nd. Bayramlı	10	-	2400	4	-	560	2	-	200
Adillü	18	-	4320	9	-	1260	4	-	400
İlyaslar	20	-	4800	10	-	1400	10	-	1000
Ma'cune	10	-	2400	4	-	560	-	-	-
Cüllahlu	6	-	1440	2	-	280	1	-	100
Karakurd	8	-	1920	-	10	70	-	1	5
Sarular nd. Dere	8	-	1920	3	-	420	-	2	10
Karaman	20	-	4800	15	-	2100	5	-	500
Kara Ali nd. Hüseyinlü	20	-	4800	10	-	1400	-	10	50
Çötelü	26	-	6240	16	-	2240	8	-	800
Kara Yusuf lu nd. Çilingir	17	15,5	4266	8	-	1120	-	4	400
Harlı(?)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rıdvân	5	-	700	15	-	2100	3	-	300
Çandır	15	-	3600	7	-	980	3	-	300
Elipare	10	-	2400	4	-	560	1	-	100
Arucak	6	-	1440	4	-	560	2	-	200
Yortanlar	15	-	3600	10	-	1400	5	-	500
Mezra Çağıranlı ve İt Anası	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bazarcık Boğazı	5	-	2160	5	-	700	3	-	300
Seleşuklu	18	-	4320	10	-	1400	2	-	200

Yortan	5	-	1200	1	-	140	1	-	100
Kerdime nd.	20	-	4800	20	-	2800	5	-	500
Çölmekci									
Gılmanlu	10	-	3600	15	-	2100	3	-	300
Melengi	15	-	3600	10	-	1400	3	-	300
Yörükcelü	15	-	3600	13	-	1820	5	-	500
Bağ Özü	10	-	2400	5	-	700	2,5	-	250
Alayundlu	5	-	1200	1	-	140	-	1	5
Boğa Deresi	10	-	2400	5	-	700	-	15	75
Bazerganlu	10	-	2400	5	-	700	5	-	500
Mezra İldüzen - Kozcuğuz(?) - Sadas- Gülef (?)	6	-	1440	8	-	1120	-	1	5
Nayib Hızır nd. Pirhan	5	-	1200	3	5	455	-	10	50
Sökülü	4	-	960	3	-	420	1	-	100
	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gürenez nd. Kulaksızlar	4	-	960	3	-	420	-	-	-
Akköy	-	3	36	-	2	14	-	1	5
Mezra Yahşilü Kulu	9	-	2160	-	10	70	-	10	50
Ahmedler	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	514	18,5	124762	320	27	44989	115	102	12390

Tablo 15: 1575'te Gördük Kazasında Burçak-Darı-Çeltik Üretimine Ait Veriler

Yer	Burçak			Darı			Çeltik	Çeltik Tohumu		
	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet
Nefs-i Gördük	1,5	-	210	-	5	35	200	15	-	11500
Balıclı	1	-	140	-	-	-	-	-	-	-
Ali Beylü	-	10	70	-	-	-	-	-	-	-
Şarabdar	2	-	280	-	-	-	-	-	-	-
Mezra Alibeylü tabii Şarabdar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kara	-	10	70	-	10	70	500	-	-	-
Koçaklı	1	-	140	-	10	70	-	-	-	-
- Çaldibi	-	10	70	-	2	14	-	-	-	-
- Gökçeviran										
- Akça	-	10	70	-	10	70	120	-	-	-
- Sarucalu										
-Köseler	1	-	140	1	-	140	199	-	-	-
-Durbak										
Kızılca Batak	-	10	70	-	-	-	-	-	-	-
Yorma	-	2	14	-	10	70	170	-	-	-
Saraycık	-	2	14	-	-	-	-	-	-	-
Karbansaraylı	-	5	35	-	-	-	230	-	-	-
Orağlı	-	10	70	-	-	-	-	-	-	-
İne Beyi nd. Bayramlı	-	2	14	-	2	12	-	-	-	-
Adillü	-	10	70	-	2	14	-	-	-	-
İlyaslar	1,5	-	210	-	-	-	-	-	-	-
Ma'cune	-	4	28	-	-	-	-	-	-	-
Cüllahlu	-	10	70	-	-	-	198	-	-	-

Karakurd	-	3	21	-	-	-	50	-	-	-
Sarular nd. Dere	-	1	7	-	3	21	134	-	-	-
Karaman	-	10	70	-	-	-	-	-	-	-
Kara Ali nd.	-	10	70	-	1	12	-	-	-	-
Hüseyinlü										
Çöteli	1,5	-	210	-	-	-	-	-	-	-
Kara Yusuf lu nd.	1	-	140	-	8	56	-	-	-	-
Çilingir										
Harlı (?)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rıdvan	-	10	70	-	-	-	-	-	-	-
Çandır	1	-	140	1	-	140	70	-	-	-
Elipare	1	-	140	-	-	-	-	-	-	-
Arucak	-	2	14	-	-	-	-	-	-	-
Yortanlar	1	-	140	-	10	70	50	-	-	-
Mezra Çağır gan lu ve İt Anası	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bazarcık Boğ azı	-	7	70	-	10	70	-	-	-	-
Selçuk lu	-	10	70	-	10	70	100	-	-	-
Yortan	-	5	35	-	10	70	30	-	-	-
Kerdime nd.	-	10	70	-	-	-	580	-	-	-
Çölmekci										
Gılman lu	-	10	70	-	-	-	100	-	-	-
Melengi	-	10	70	-	-	-	-	-	-	-
Yörükcelü	-	10	70	-	5	35	-	-	-	-
Bağ Özü	-	1	7	-	-	-	-	-	-	-
Alayund lu	-	1	7	-	2,5	18	100	-	-	-
Boğ a Deresi	-	2	14	1	4	160	-	-	10	1000
Bazergan lu	1	-	140	-	1	7	-	-	-	-
Mezra İldüzen - Kozcuğ uz(?) - Sadas- Gülef (?)	-	1	7	-	3	21	-	-	-	-
Nayib Hızır nd. Pirhan	-	7	49	-	17	119	40	-	-	-
Sökülü	-	10	70	-	6	42	69	-	-	200
Gürenez nd. Kulaksızlar	-	1	7	-	-	-	-	-	-	-
Akköy	-	1	7	-	-	-	-	-	-	-
Mezra Yahşilü Kulu	-	2	14	-	-	-	-	-	-	-
Ahmedler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	14,5	219	3584	3	141,5	1406	2940	15	10	12700

Tablo 16: 1575'te Gördük Kazasında Bakliyat Üretimine Ait veriler

Yer	Nohut		Bakla		Mercimek		Börülce	
	Kile	Kıymet	Kile	Kıymet	Kile	Kıymet	Kile	Kıymet
Nefs-i Gördük	1	12	1	12	1	12	-	-
Balıclı	2	24	-	-	-	-	-	-
Ali Beylü	2	24	-	-	-	-	-	-
Şarabdar	3	36	-	-	3	36	-	-
Mezra Alibeylü tabii Şarabdar	-	-	-	-	-	-	-	-
Kara	10	120	1	12	2	24	-	-

Koçaklu	10	120	13	156	5	60	-	-
- Çaldibi	5	60	12	144	-	-	-	-
- Gökçeviran								
- Akça	2	24	6	72	-	-	-	-
- Sarucalu								
-Köseler	10	120	7	84	1	12	-	-
-Durbak								
Kızılca Batak	5	60	-	-	-	-	-	-
Yorma	2	24	10	120	-	-	-	-
Saraycık	0,5	6	-	-	-	-	-	-
Karbansaraylı	5	60					-	-
Orağlı	-	-	-	-	-	-	2	24
İne Beyi nd.	2	24	2	24	1	12	-	-
Bayramlı								
Adillü	3	36	-	-	-	-	-	-
İlyaslar	5	60	-	-	-	-	-	-
Ma'cune	-	-	-	-	-	-	-	-
Cüllahlu	2	24	2	24	-	-	-	-
Karakurd	2	24	1	12	1	12	-	-
Sarular nd. Dere	1	12	1	12	-	-	-	-
Karaman	3	36	-	-	-	-	-	-
Kara Ali nd.	2	24	-	-	-	-	-	-
Hüseyinlü								
Çötelü	3	36	-	-	1	12	1	12
Kara Yusuf lu nd.	1	12	-	-	-	-	-	-
Çilingir								
Harlı (?)	-	-	-	-	-	-	-	-
Rıdvan	1	12	1	12	-	-	-	-
Çandır	10	120	-	-	-	-	-	-
Elipare	3	36	-	-	-	-	-	-
Arucak	2	24	-	-	-	-	-	-
Yortanlar	10	120	10	120	-	-	-	-
Mezra Çağır gan lu ve İt Anası	-	-	-	-	-	-	-	-
Bazarcık Boğazı	10	120	10	120	-	-	-	-
Selçuklu	5	60	5	60	5	60	-	-
Yortan	5	60	-	-	-	-	-	-
Kerdime nd.	5	60	-	-	5	60	-	-
Çölmekci								
Gılman lu	2	24	-	-	2	24	-	-
Melengi	5	60	-	-	-	-	-	-
Yörükcelü	2	24	-	-	-	-	-	-
Bağ Özü	1	12	1	12	-	-	-	-
Alayund lu	1	12	1	12	1	12	-	-
Boğa Deresi	5	60	5	60	-	-	-	-
Bazergan lu	2	24	-	-	2	24	-	-
Mezra İldüzen - Kozcuğuz(?) - Sadas- Gülef (?)	1	12	1	12	-	-	-	-
Nayib Hızır nd. Pirhan	2	24	10	120	-	-	-	-
Sökülü	10	120	5	60	-	-	-	-
Gürenez nd. Kulaksızlar	1	12	3	36	-	-	-	-
Akköy	0,25	3	-	-	0,5	6	-	-

İlyaslar	1813	54	-	39	-	-	-	-	-	-	-
Ma'cune	445	74	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cüllahlu	180	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karakurd	204	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarular nd. Dere	-	10	-	-	-	-	-	16	-	-	-
Karaman	1339	-	-	16	-	-	-	-	-	-	-
Kara Ali nd.	248	60	70	-	-	-	-	-	-	-	5
Hüseyinlü											
Çötelü	414	100	-	-	-	-	-	10	12	20	6
Kara Yusuf lu nd.	305	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çilingir											
Harlı (?)	158	20	-	-	-	-	-	-	-	10	15
Rıdvan	9	10	-	-	-	-	-	10	-	-	-
Çandır	471	70	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Elipare	104	20	-	-	-	-	-	-	-	15	28
Arucak	160	43	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yortanlar	148	39	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Mezra Çağıranlı ve İt Anası	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bazarcık Boğazı	87	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Selçuklu	412	-	-	-	-	-	-	45	-	-	-
Yortan	116	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kerdime nd.	107	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çölmekci											
Gılmanlu	48	57	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Melengi	200	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yörükcelü	218	30	-	-	-	-	-	4	-	30	14
Bağ Özü	317	10	-	-	-	-	-	20	-	-	-
Alayundlu	-	48	-	-	-	35	-	-	-	-	12
Boğa Deresi	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bazerganlı	90	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezra İldüzen - Kozcuğuz(?) - Sadas- Gülef (?)	-	21	-	-	-	20	-	-	-	-	-
Nayib Hızır nd. Pirhan	-	63	-	14	-	6	-	12	-	-	-
Sökülü	54	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-
Gürenez nd. Kulaksızlar	-	14	-	46	-	-	-	4	-	-	-
Akköy	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezra Yahşilü Kulu	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ahmedler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	10293	1201	70	390	-	121	12	443	25	75	108,5

Tablo 19: 1575'de Gördük Kazasında Sebze Üretimine Ait Veriler

Yer	Soğan (Piyaz)		Sarımsak (Sir)
	Kile	Kıymet	Kıymet
Nefs-i Gördük	-	-	-
Balıclı	-	3	-
Ali Beylü	-	-	-
Şarabdar	-	-	-
Mezra Alibeylü tabii Şarabdar	-	-	-

Kara	-	38	-
Koçaklı	-	28	-
- Çaldibi	-	12	-
- Gökçeviran	-	-	-
- Akça	-	-	-
- Sarucalu	-	-	-
-Köseler	28	168	27
-Durbak	-	-	-
Kızılca Batak	-	-	-
Yorma	-	40	-
Saraycık	-	-	-
Karbansaraylı	-	25	-
Orağlı	-	-	-
İne Beyi nd. Bayramlı	-	10	-
Adillü	-	4	-
İlyaslar	-	58	-
Ma'cune	2	12	-
Cüllahlu	-	20	-
Karakurd	-	23	-
Sarular nd. Dere	-	169	-
Karaman	-	39	-
Kara Ali nd. Hüseyinlü	-	40	-
Çötelü	-	45	-
Kara Yusuf lu nd. Çilingir	-	22	-
Harlı (?)	-	20	-
Rıdvan	-	-	-
Çandır	2	12	-
Elipare	2	12	-
Arucak	-	10	-
Yortanlar	-	20	-
Mezra Çağır gan lu ve İt Anası	-	-	-
Bazarcık Boğazı	-	4	-
Selçuklu	-	50	-
Yortan	-	10	-
Kerdime nd. Çölmekci	-	10	-
Gılmanlı	-	24	-
Melengi	-	10	-
Yörükcelü	-	22	-
Bağ Özü	-	5	-
Alayundlu	-	25	-
Boğa Deresi	-	5	-
Bazerganlu	-	19	-
Mezra İldüzen -Kozcuğuz(?) - Sadas- Gülef (?)	-	-	-
Nayib Hızır nd. Pirhan	-	25	-
Sökülü	-	38	-
Gürenez nd. Kulaksızlar	-	30	-
Akköy	-	-	-
Mezra Yahşilü Kulu	-	-	-
Ahmedler	-	-	-
Toplam	34	1107	27

Tablo 20: 1575’de Gördük Kazasında Değirmenlere (Asiyab) Ait Veriler

Yer	Adet	Durum	Bab(Taş) Sayısı	Vergi Miktarı	Çalışma Süresi (Ay)
Nefs-i Gördük	2	Faal	2	120	12
		Faal	3	90	6
Balıclı	-	-	-	-	-
Ali Beylü	1	Faal	2	60	6
Şarabdar	-	-	-	-	-
Mezra Alibeylü	-	-	-	-	-
Kara	-	-	-	-	-
Koçaklı	-	-	-	-	-
- Çaldibi	-	-	-	-	-
- Gökçeviran	-	-	-	-	-
- Akça	3	Faal	1	30	6
- Sarucalu		Faal	2	120	12
		Harap	2	-	-
-Köseler	1	Faal	4	120	6
-Durbak					
Kızılca Batak	-	-	-	-	-
Yorma	1	Faal	1	30	6
Saraycık	-	-	-	-	-
Karbansaraylı	-	-	-	-	-
Orağlı	-	-	-	-	-
İne Beği nd.	-	-	-	-	-
Bayramlı					
Adillü	-	-	-	-	-
İlyaslar	-	-	-	-	-
Ma'cune	-	-	-	-	-
Cüllahlu	1	Faal	1	30	6
Karakurd	-	-	-	-	-
Sarular nd. Dere		Faal	5	150	6
	3	Faal	1	60	12
		Faal /Ding	1	15	3
Karaman	1	Faal	1	60	12
Kara Ali nd.	-	-	-	-	-
Hüseyinlü					
Çötelü	-	-	-	-	-
Kara Yusuf lu nd.	-	-	-	-	-
Çilingir					
Harlı (?)	-	-	-	-	-
Rıdvan	-	-	-	-	-
Çandır	-	-	-	-	-
Elipare	-	-	-	-	-
Arucak	-	-	-	-	-
Yortanlar	-	-	-	-	-
Mezra Çağıranlı ve İt Anası	-	-	-	-	-
Bazarcık Boğazı	1	Faal / Ding	1	35	7
Selçuklu	-	-	-	-	-
Yortan	1	Faal / Ding	2	60	6
Kerdime nd.	-	-	-	-	-
Çölmekci					
Gılmanlı	-	-	-	-	-
Melenği	-	-	-	-	-
Yörükcelü	-	-	-	-	-

Bağ Özü	-	-	-	-	-
Alayundlu	1	Faal	4	120	6
Boğa Deresi	2	Faal	7	420	12
		Faal	5	150	6
Bazerganlu	-	-	-	-	-
Mezra İldüzen - Kozcuğuz(?) - Sadas- Gülef (?)	1	Faal	2	120	12
Nayib Hızır nd.	2	Faal	1	30	6
Pirhan		Harap	1	-	-
Sökülü	2	Faal	2	60	6
		Faal	1	30	6
Gürenez nd. Kulaksızlar	1	Faal / Ding	1	15	3
Akköy	-	-	-	-	-
Mezra Yahşilü Kulu	-	-	-	-	-
Ahmedler	-	-	-	-	-
Toplam	23	-	53	1835	-